249

9·68

KYRIACI ANCONITANI

ITINERARIUM

KYRIACI ANCONITANI
ITINERARIUM

NUNC PRIMUM EX MS. COD.
IN LUCEM ERUTUM
EX BIBL. ILLUS. CLARISSIMIQUE
BARONIS PHILIPPI STOSCH.

Editionem recenſuit, animadverſionibus, ac praefa-
tione illuſtravit, nonnulliſque ejusdem Kyriaci
epiſtolis partim editis, partim ineditis
locupletavit

LAURENTIUS MEHUS
ETRUSCAE ACADEMIAE
CORTONENSIS SOCIUS:

FLORENTIAE MDCCXLII.
Ex novo Typographio JOANNIS PAULI
GIOVANNELLI ad Inſigne Palmae

Sumptibus Typographi.
PRAESIDUM PERMISSU.

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/kyriacianconitan00ciri

ILLUSTRISSIMO, ET AMPLISSIMO

D. D.

FRANCISCO ANT.

F E R O N I O

MARCHIONI BELLAVISTAE

&c. &c. &c.

JO: PAULUS GIOVANNELLI FEL.

KYRIACI Anconitani ὁδοιπορικὸν, Vir ampliſſime, in quo totius ἐπιγραμματογραφίας incunabula exhibentur,

clariſſimi nominis TUI patrocinio inſignitum ex tenebris, in quibus jamdiu delituerat, in lucem, ex inglorio pulvere, quo adhuc ſordidus jacebat, in manus eruditorum hominum, atque per ora omnium evolare geſtit. Difficillimorum enim itinerum longitudinem, quam Kyriacus ejus parens ad perveſtiganda venerandae antiquitatis λείψανα emenſus eſt, & magnam vim veterum monumentorum, quae ex Europa, Aphrica, Aſiaque fauſte, feliciterque congeſſit, Amplitudinis TUAE favorem, ac tutelam auctori ſuo promerituram ſperat. Et quidem cum tanto mentis impetu in humaniora haec ſtudia abripiaris, ut quamvis avita generis nobilitate cla-

rus, ampliſſimiſque auctus opibus eadem colas, eorumque cultores amplectaris: qua nam humanitatis, ac benevolentiae TUAE ſpe ſuſtentetur Kyriacus, qui Amplitudini TUAE obſequii in TE mei pignus offert hiſtoriam memorandi illius itineris, per quod antiquitatis reliquiae tot ſaeculorum oblivioni traditae, ac prope ſepultae ab interitu vindicatae ſunt? Heic enim ad hominum cognitionem revocantur triumphales arcus, vetuſta epigrammata, Heroum ſimulacra, delubra divum, aliaque id genus plurima, quorum perveſtigatione mirifice delectaris: heic ediſſeruntur urbium origines, nonnullaque ad hiſtoriam ſpe-

ctantia, quam capaci penitus animo imbibitam complecteris: heic memorantur doctiſſimi illius aetatis homines Jacobus, puta, Bracellius, Victorinus Feltrensis, Guarinus Veronenſis, aliique, quorum improbo ad litteras excitandas labore egregie caperis, ac detineris. Quid quod & laudatos reperies viros illos clariſſimos, & hujus Florentiſſimae urbis, cuius TU grande decus, & ornamentum es, ſplendidiſſima lumina, Leonardum ſcilicet Arretinum, Poggium Bracciolinum, Nicolaum Niccolum, & Coſmum illum Mediceum, quorum veſtigia haud longo proximus intervallo inſequeris? Nam & graecae, latinaeque

lin-

ſinguae praeſidio inſtructus es, & inſtitutis, atque praeceptis Philoſophiae abundas, & diſciplinarum Theologicarum peritia excellis: animi vero magnitudine, atque in litteras munificentia, quam a majoribus tuis, & potiſſimum a Marchione Sylvio doctiſſimo Avo Tuo hereditario quodam jure accepiſti, eorum nemini cedis. Horum itaque praeſtantiſſimorum virorum, quorum tu ſimillimus es, magnificentiam, atque humanitatem aemulatus hoc opuſculum ſerena fronte laetus excipe, me, conatuſque meos fovere perge, reique litterariae diu incolumis opitulare. Interea TE Deus Opt. Max. fauſtum, ſoſpitemque

ſer-

ſervet, ut maximus ex diuturno favore Tuo felicitatis cumulus, atque incrementum bonis artibus adcedat.

Dabam Florentiae III. Kal. Octobres 1742.

CAN-

CANDIDO LECTORI

LAURENTIUS MEHUS S. P. D.

INter egregios illos humaniorum litterarum adſertores, ac vindices, quibus ſaeculum decimum quintum in Italia effloruit, quique omnem diligentiam, induſtriam, atque operam in id potiſſimum contulere, ut vetera undique monumenta vel e tenebris erepta in lucem producerent, vel jacentia, ac paene oblivioni tradita ad Italorum cognitionem revocarent, non obſcuri nominis fuit

Ky-

Kyriacus Anconitanus. Hunc ſiquidem laborioſum hominem, ac bono litterariae Reipublicae natum primum omnium fuiſſe, qui maxima in eruendis vetuſtorum marmorum reliquiis diligentia uſus ſit, teſtatur maximum ejuſdem aetatis decus, & ornamentum Franciſcus Philelphus, qui quum in Epiſtola XXII. Lib. V. ad Franciſcum Barbarum ſcripta Kyriacum Venetias petentem ei commendaret: Non equidem, *inquit*, ignorabam fore, cum Cyriacum Anconitanum tibi eſſem commendaturus, ut diceres agi a me acta, cum vir ipſe ſine ulla etiam mea commendatione commendatiſſimus ſit cum virtute ſua, quae haud eſt vulgaris, tum ea diligentia, qua in ſuſcitandis mortuis unus omnium primus utitur. Quem enim unquam hujuſmodi laborem ſuſcepiſſe aut audivimus, aut legimus, ut ex univerſo prope terrarum orbe quicquid in ullis uſquam lapidibus notatum litteris aut graecis, aut latinis unquam fuerit, id reportarit ad noſtros? *Tanto enim epigrammatum inqui-*

ren-

rendorum deſiderio abripiebatur Kyriacus, ut longiſſimorum itinerum difficultate contempta non unius Italiae angulos circumjerit, ſed ad majora adſurgens Acarnaniam adjerit, Aetoliam inſpexerit, Spartam inviſerit, Ægyptum, Peloponneſum, Argos cum Boeotia perluſtraverit, aliosque barbaros Aſiae populos peragraverit, quorum ſpoliis onuſtus magnam ex Oriente antiquorum lapidum vim publicae eruditorum hominum utilitati conſulens importavit. Multorum vero populorum monumenta, quae vidit, & multas urbes, quas adiit, recenſuit in prolixa quadam epiſtola ad Eugenium IV. Pontificem, quam ὁδοιπορικὸν, *ſeu itinerarium recte inſcripſeris, quae quidem quum publica adhuc luce careat, multaque praeſeferat haud contemnenda, quae aliquid allatura ſint tum jucunditatis, tum utilitatis, heic editam volui, atque tibi, Lector benevole, lubens volenſque ſiſto tamquam ſacrum quoddam monumentum reſurgentis vetuſtatis. Sed antequam ad hoc opuſculum*

ad-

adcedamus, pauca de Kyriaco, ejuſque ſcriptis dicenda ſunt.

Kyriacum ex Pizecollia Familia fuiſſe ſcribit Julianus Saracenus in Notitiis Hiſt. Anconae Urbis pag. 7., & ex Saraceno Cl. Fontaninus in Vita Philippi a Turre §. X., aliique. Petrus Burmannus vir doctiſſimus (quem perperam Franciſcum appellat Fabricius lib. 3. Bibl. Med. & Inf. Lat. pag. 1260.) quum in proemio Gruteriani Corporis, quod a Io: Georgio Graevio recenſitum recudit anno 1707. Franciſcus Halma, de primis antiquitatis cultoribus eruditiſſime diſſereret, hujus Anconitani auctoris haud oblitus eſt; imo quum de eo mentionem faceret Cyriacum Anconitanum Graecum *adpellavit*. Is *(inquit de Nicolao V. Pontifice loquens)* inter alia praeclara promovendae rei litterariae officia Cyriacum Anconitanum graecum uberrimo viatico inſtructum per varias orbis partes miſit, ut lapides veteres conquireret &c. *Sed parcant doctiſſimi viri manes: nam vel ex ſolo* Anconitani *vocabulo cognoſcere*

re

re poterat ὁ πάνυ, quod Kyriacus non ex Graecia, ſed ex Italia fuerit. Siquidem Ancona eſt in Piceno Italiae provincia, imo inſigne Piceni, ſeu Marchiae Anconitanae caput; & Anconae natum fuiſſe memoriae prodidit non ſolum Blondus in Italia Inluſt., ſed innuit ipſemet Kyriacus pag. XII. hujus Itinerarii, ubi Franciſcum Scalamontium concivem ſuum *nominat. Porro Franciſcus Scalamontius Anconitanus fuit, quem ut & Nicolaum Scalamontium ejus filium appellat Blondus in Ancona* Juris conſultos bonarum litterarum ſtudiis ornatos, *eosdemque inter claros Anconae viros recenſet Leander Alberti in deſcript. Ital. pag.* 280., *& Julianus Saracenus in Not. Ancon. Part. III. pag.* 515. *Ad hunc Franciſcum Equitem Auratum exſtant nonnullae Philelphi epiſtolae nempe Lib. V. Epiſt. XXXV. & LV. Lib. X. Epiſtola XXIII. Lib. XXVII. Epiſt. XXXIV. Lib. XXVIII. Epiſt. V. Lib. XXXVII. Epiſt. XI.*

Joannes Cirignanus Lucenſis vir eo ſae-

ſaeculo illuſtris in carmine quodam ad Kyriacum, quod ex Cod. carthaceo exſcriptum huic proemio ſubjunximus, id quod, diximus, confirmat: ait enim:

Mercurium generoſa novum te protulit Ancon
Kyriace in terris &c.

Et Henricus Stella Genuenſis Kyriacum Italiae decus, & ab Ancona prolatum cecinit in illis verſibus, qui pag. XV. Itin. leguntur

Italiam decorat, quem Dorica protulit Ancon,
Kyriacus:

Quid quod & Leonardus Arretinus in Epiſtola ad Kyriacum, quam Lib. IX. Edit. noſtrae num. V. Tom. II. inſeruimus, & heic pag. X. edita eſt, Anconitanam urbem Kyriaci patriam nominat? Ego tamen, dum tu peregrinando aliena conquiris, ipſe manendo domi tua, ideſt patriae tuae monumenta tibi inviſa, incognitaque perſpexi. *Sed Burmanni errorem refellat ipſemet Kyriacus, qui in hoc opuſculo Anconam patriam ſuam nulla uſus circuitione adpellat.*

Nam

Nam pag. IX. Quum de Ancona civitate patria noſtra mentionem in ſecundo praecipuam habuiſſet. *Et rurſus pag. XXXVIII.* Exinde vero concedens Anconitanam civitatem tuam, noſtram & dulcem patriam reviſi &c. *Sed de hoc hactenus. Pauca ſunt ad Kyriacum pectantia, quae in ſynchronis, aliisque auctoribus nobis occurrant, ideoque multa, quae ad natalem eius diem, vitae modum, ac ſtudia adtinent, caliginoſa nocte premit oblivio. Ex nobili tamen genere fuiſſe tum tradidit pag. 7. Julianus Saracenus, tum innuere videtur ipſemet pag. XXVII. Itinerarii, ubi ſcribit ſe nepotem fuiſſe Kyriaci Sylvatici, qui egregius olim familiaris fuerat Caroli III. e Dyrrachio Neapolitani Regis, eaque de cauſa a Joanna Regina eius filia perbenigne fuiſſe ſuſceptum. Quum Cardinalis Gabriel Condulmerius poſtea Eugenius IV. pro Martino V. Pontifice Anconitanam civitatem Legatus adminiſtraret, & portum illius civitatis a fluctibus labefactatum, & jam vetuſtate conlabentem inſtauraret, Quaeſto-*

ris munus a Kyriaco geſtum eſt, ut ex pag. XXXVIII. didicimus, quumque idem Condulmerius jam tum Eugenius IV. Sedem Apoſtolicam Pontifex impleret, Kyriacum elegit, quem ad Sigiſmundum Caeſarem ſui gratia mitteret. Confer pag. XXI., ubi haec exponuntur. Sexviratus quoque munere in patria functum fuiſſe conſtat ex ipſius Epiſtola ad Franciſcum Scalamontium, quam an. 1437. *XV. Kal. Octobres ſcriptam ad calcem edidimus. Quo vero praeceptore uſus ſit, incompertum eſt. Suſpicari fortaſſe quis poſſit, adhaeſiſſe Guarino Veronenſi: nam pag. XI. Guarinum* ſuum *appellat*: & ipſe noſter Guarinus Veronenſis. *At ſine magiſtro in graecis, latiniſque litteris ſemet imbuiſſe, ac nullo duce in iis profeciſſe diſcitur ex elegiaco carmine, quod ad eumdem Kyriacum ſcripſit Carolus Arretinus. Id adſervatur in Bibl. Mediceo-Laurentiana Cod. membr. Plut. XXXIV. num. LIII. & ex eo MS. nunc primum erutum ad finem hujus proemii rejecimus. Ibi legitur verſ. IX. ſeq.*

Ignorant docti cauſas, quaeruntque frequenter, Un-

Unde tibi eloquium, copia tanta tibi eſt?
Nec certe immerito, cum nil didiciſſe Magiſtro
Dicas, & ferulae ſubripuiſſe manum &c.

Eam vero graece linguae cognitionem adſecutus eſt, ut graece epigrammata dictaret, quod paulo ſupra innuit ipſemet Arretinus his verbis:

Eloquio grajo dictas epigrammata ſaepe,
Saepe etiam noſtro carmina multa facis

Specimen Italicae poeſeos a Kyriaco compoſitae mihi ſuppeditat Codex chartaceus Bibliothecae Mediceo-Laurentianae Plut. 41. n. 34., ubi deliteſcit: Sonetto di Ciriaco d' Ancona in laude di Firenze. *Incipit autem*:

Febo nel ſuo lion lucente, et caldo
Criſtallo, & alabaſtro traſparente,
Oriental zaffiro, & perla candente
Rubin, topazio, & diamante ſaldo.
Fin oro intorno, & lucido ſmeraldo
Ebeno, & ebor fin terſo, e lucente

Oſtro, o qual alma nel Ciel più
ſplendente
Stella ſi vede mai per occhio baldo.
Forman d'un popol florente, e ſereno
Che ſurge in Arno del ſen toſco ovile,
Salda colonna, ſpada, ſeſta, e freno.
Qual poema latin, qual greco ſtile,
Canterà mai del ſuo valor appieno
Sel gioco, el noſtro honor ſarebbe
exile?

Inter Kyriaci inſcriptiones, quas auſpice Cardinali Franciſco Barberino ſeniore edidit Carolus Moronus pag. 34. carmen Italicum eiuſdem Kyriaci reperitur, quod effudit, quum Myſithrae, ſeu Spartae ruinas procul attonitus adſpexiſſet.

Alma Città Laconica Spartana,
Gloria de Grecia, già del mondo
exemplo,
D'arme, e di caſtità gimnaſio, e
templo,
E d'ogni altra virtù ſpecchio, e
fontana:
Se politia, coſtumi, e legge humana
Con l'altre tuoi moral virtù contemplo,

Poi

Poi te rimiro in Eurotia, extemplo
Exclamo al cuor dell' alma tua
Diana ec.

Quamobrem eximiam hujus viri eruditionem celebrarunt homines ejusdem ſaeculi literarum gloria praeſtantes, quibuſcum ipſe arcto amicitiae vinculo conjunctus erat, Leonardus ſcilicet Datus, Carolus Arretinus, Joannes Auriſpa, Marraſius Siculus, Antonius Panormita, Leonardus Arretinus, Nicolaus Niccolus, Poggius Bracciolinus, Guarinus Veronenſis, Cintius Apoſtolicus Secretarius, Flavius Blondus, Franciſcus Scalamontius, Koſmas Mediceus, Laurus Quirinus, Henricus Stelleus, aliique, qui in Kyriaco exornando, ejuſque in Remp. Litterariam merita extollendo maxima laudum praeconia congeſſere, quorum nonnulla in hoc opuſculo producta ſunt. Omnium vero familiariſſime uſus eſt Franciſco Philelpho, cujus ſeptem Epiſtolae ad hunc Scriptorem humanitatis, atque exiſtimationis plenae leguntur in Veneta editione litterarum ejusdem an. 1496., *nem-*

pe Lib. I. Epiſtola. XII. & XVIII. Lib. IV. Epiſt. IV. IX. XVII. Lib. V. Epiſtola L., & Lib. VI. Epiſtola XL. Leonardum etiam Arretinum inter Kyriaci cultores extitiſſe oſtendunt ipſius Leonardi ad hunc duae epiſtolae, videlicet Lib. VI. Epiſt. IX., & Lib. IX. Epiſt. V., quas nuperae ejuſdem Leonardi epiſtolarum editioni inſeruimus. Ultima quoque Kyriaci laus non fuit Principibus viris placuiſſe, quorum benevolentiam, ac favorem virtute ſua ſibi pepererat. Nam & Caeſarea Sigiſmundi Imperatoris gratia ſe decoratum fuiſſe narrat, & Joannae II Neapolitanae Reginae, Pandulphi, & Karoli Malateſtarum, Franciſci Gonzagae, Nicolai, Leonelli, Meliaducis, Borſiique Eſtenſium, ac Franciſci Foſcari Venetiarum Ducis in ſe humanitatem commemorat, ut omittam Sigiſmundum Pandulphi filium Malateſtam Ariminenſium Principem, Galeatium, ejuſque uxorem Baptiſtam Piſaurienſium Dominos, Guidonem Antonium Montisferetri Comitem, atque Philippum inſignem il-

lum

lium Mediolanenſium Ducem, qui Kyriaci curam haud ſpernandam duxiſſe legitur p. XXII. huius Itinerarii. Sed Candidus Decembrius Viglevanenſis, qui ejuſdem Philippi vitam litteris tradidit, Kyriacum noſtrum multum vaniloquentiae habuiſſe jactat, & quum praeclara ad eiusdem Principis laudem ſe ſcripturum polliceretur, a ſapientiſſimo illo Duce res ſuas ſibi habere juſſum, Regiaque expulſum fuiſſe. Decembrii verba haec ſunt Cap. LXIII. Tom. XX. Script. Italic.

Fuit ad eum Franciſcus Barbula poeta graeculus, multaque pollicitus ſe ſcripturum ad laudes ejus, ac hiſtoriam rerum ab eo geſtarum relaturum cum nihil perfeciſſet, ſive vanitate eius territus, ſive diffidentia ſuarum rerum haud multi fecit, contempſitque viaticum petentem, quem ſalario annuiſſet. Pari modo Chiriacum Anconitanum multo plura pollicentem reſpuit, & Regia interdixit &c. *quae quidem verba tribuenda potius putem inſanae maledicendi libidini, qua abripiebatur Decem-*

brius qui in aliena laude deterenda totus fuit. Quo vero anno diem ſuum obierit Kyriacus incertum eſt, nec monumenta illius aetatis quidquam nos edocent. Flavius Blondus in Italia Illuſtrata verba faciens de Anconitana civitate, viroſque illuſtres, qui eamdem exornarunt, enumerans Kyriacum Anconitanum paulo ante, quam ex illo opere manum tolleret, deceſſiſſe indicat. Blondi verba ſunt haec in Piceno. Habetque nunc (*Ancona*) Franciſcum Scalamontem, & Nicolaum Jureconſultos bonarum litterarum ſtudiis ornatos, quum nuper amiſerit *Kyria*cum, qui monumenta inveſtigando vetuſtiſſima, mortuos, ut dicebat, vivorum memoriae reſtituebat. *Haec Blondus. Exeunte anno* 1448. *adhuc ſuperfuiſſe cognoſcimus ex epiſtola Franſci Philelphi Lib. VI. Epiſt. XXXXIX. quae ad Kyriacum Anconitanum ſcripta eſt* ex Mediolano XI. Kal. Decembres 1448, *in eaque de quibusdam epigrammatibus ſibi donatis eidem Kyriaco gratias habet. Multa ſcripſit Kyria-*

cus

cus, quae adhuc in Bibl. MSS. deliteſcunt. Nam praeter epiſtolas, quarum nonnullas partim editas, partim ineditas huic Itinerario adjecimus, adſervatur in Cod. Chart. Bibl. Riccardianae in 4. N. III. Cod. XXIX. Kyriaci Anconitani opus de ſeptem mundi ſpectaculis: de Familiis nobilibus Romanorum, & de Gregorio Theologo ad Fredericum Contarenum. *In codice pariter chartaceo ejusdem Bibliothecae O. III. Cod. XIIII. in fol. exſtat:* Canzone morale mandata al Principe di Salerno, che fu a tempo di Papa Martino V. *& in MS. chart. Bibl. Mediceo-Laurentianae Plut. 41. Cod. XXXIV. reperitur:* Sonetto di Ciriaco d' Ancona in laude di Firenze, *de quo ſupra diximus. Aliud Kyriaci opus nobis indicat Bernardus Montfauconius vir Cl., qui T. I. Bibl. MSS. pag. 512. tradit deliteſcere in Ambroſiana Mediolanenſi:* Kyriaci Anconitani Epiſtolas, & de Pontiani Tarraconenſium Regis navali conflictu. *Carmen de amicitia quod ipſe italico ſermone compoſuit, & in Florentina*

ſcae-

caena XI. Kal. Novembris habuit, memoratur pag. 14. huius Itinerarii, ubi additur latino commentario a Lauro Quirino explicatum fuiſſe. Vitas Imperatorum a Julio Caeſare uſque ad Barbaroſſam Italice ſcriptas recenſet Voſſius Lib. 3. de Hiſt. Lat. Cap. X., earumque meminit Fabricius Lib. 3. Bibl. med. & Inf. Lat. pag. 1261., additque idem Voſſius promiſſas a Kyriaco fuiſſe Philoſophorum, poetarum, atque etiam illuſtrium mulierum vitas, quas utrum ediderit haud ſcimus. Sed omnem paene aetatem ſuam in peragrando terrarum Orbe contrivit, ex cujus itineribus duo ſcripta profecta ſunt, Itinerarium *ſcilicet, &* Commentaria, *quae intermortuum, ac prope ſepultum in vetera monumenta ſtudium prima omnium excitarunt. Nunc de utroque pauca animadvertamus.*

Itinerarii a Kyriaco compoſiti jamdiu meminerat Torellus Sarayna Veronenſis Lib. 2. de *Origine, & amplitudine civitatis Veronae. Nam pag. XIII. Edit. Veronenſis an. 1540. haec habet:* De Amphitheatro etiam legitur in quibuſ-

dam

dam chronicis, Amphitheatrum, quam arenam vulgo appellant, anno XLII Imperii Auguſti exſtructum fuiſſe, & Cyriacus Anconitanus in quodam Itinerario ſic ſcriptum reliquit: Et denique Veronam feraciſſimam, & antiquam civitatem venit, ubi non exigua veterum monumenta comperit, praeſertim Labyrinthum, quod arena nunc dicitur, & habetur quod conſtructum fuerit anno Imperii Octaviani trigeſimo nono ante natalem Chriſti diem tertio, cujus pars exterior terraemotibus corruit, & nunc conſpicitur locus rotundus Arenae per totum magnis ſaxis undique conſtructus, & ut ita dicam perſilatus, quum intus cubalis, vel antris multiformiter redimitus ſit &c. *Saraynae adjugendus eſt Juſtus Lipſius, qui Cap. IX. de Amphitheatro locum ex Itinerario a Torello prolatum uſurpat* : Et de ſpecubus quidem, *inquit*, ſive cryptis valde ſententiam meam juvat Cyriacus Anconitanus, qui majorum aevo Itinerarium ſcripſit, in quo de

Am-

Amphitheatro Veronenſi ſic tradit: Et nunc conſpicitur locus rotundus Arenae per totum magnis ſaxis undique conſtructus, & ut ita dicam perfilatus, cum intus cubatis, & antris multiformiter redimitus ſit. *Lipſio proximus fuit Julius Caeſar Bulengerus, qui Librum de Venatione Circi, & Amphitheatri edidit, in cujus Cap. XVII. de cryptis, & caveis Amphitheatri tractans addit:* Cyriacus Anconitanus in Itinerario cubata, & antra *appellat.* Et nunc, inquit, conſpicitur locus rotundus &c. *ea ſcilicet producit, quae a Sarayna, & Lipſio prolata jam fuerant, quaeque tamquam ex chronico incerti auctoris produxerat Panvinius Lib. III. Antiq. Veronenſium Cap. V. At ſi conſulas hoc Itinerarium a me nunc publici juris factum invenies profecto pag.* 28., *ubi de Verona agitur*, Arenarum Auguſta ex L. Vitruvio nobiliſſimo Architecto. *Ea tamen, quae ex Kyriaci Itinerario a doctiſſimis illis triumviris proferuntur, heic nuſpiam comparent. Georgius quo-*

que Fabricius Chemnicenſis in ſua Roma ad Volfgangum Werterum Kyriaci Itinerarium ſe legiſſe innuit Cap. XII. ubi quum probare vellet theatra etiam ex ſolido marmore ſtructa fuiſſe,. ait pag. 113. Quale fuit Capuanum, cujus ruinas mirati ſumus, item Veronenſe, de quo Torellus Sarayna, item Athenienſe, quod inſpexit Ciriacus Anconitanus &c. *Et rurſus Cap. XX. pag.* 179. Teſtatur Ciriacus Anconitanus, cujus ſcriptas quaſdam chartas evolvimus, ſe Patris in Achaja ad aedem S. Andreae antrum ſubterraneum ex integro, ſolidoque lapide vidiſſe miro artificio fabricatum, in quod per gradus ſedecim deſcenſus fuerit, quodque ſub una teſtudine ad tetragonos parietes habuerit loculos quatuordecim, in quibus ſingulis binae, aut ternae urnae funerales fuerint locatae. *Haec Fabricius. Sed tam theatrum, Athenienſe, quam antrum ſubterraneum fruſtra quaeſiveris in hoc Itinerario, quod nunc primum in lucem profero. Quamobrem dicendum eſt hæc omnia non*

ex

ex Itinerario Kyriaci ſumpta fuiſſe, ſed ex antiquarum rerum Commentariis ab eodem compoſitis, de quibus paulo infra dicemus. Eo, quo ſuſpicati fuimus, modo rem ſe habere didicimus ex ſpecimine eorumdem Commentariorum, quae ſub titulo Inſcriptionum Cyriaci Anconitani *edidit Carolus Moronus ex Bibl. Cardinalis Franciſci Barberini ſenioris. Nam pag. VI., ubi agitur de monumentis Patrenſibus apud Peloponneſum, eadem habentur his verbis.* Ad aedem Andreae Apoſtoli SS. nomine Demetrii vidimus mirabile antrum ſub humo, quod vetuſtiſſimum fuerat, ingens, & mira architectorum ope monumentum ex integro conſculpto lapide. Deſcendes in eum per XVI. gradus ſub cava teſtudine habens ad tetragonos parietes XIIII. feneſtras. Quaelibet continet binas, ternaſve, aut quaternas funerales cineribus urnas. Id enim mirabile opus, & incredibile videtur. Nam teſtudo ipſa omnibus cum quatuor parietibus ſuis, gradusque, & pavimentum omnia ex uni-

unico duriſſimo ſaxo ſabrefactoris arte conſpicua conſpectantur &c. *Inter illos, qui hujus opuſculi meminere, recenſendi etiam ſunt Joſias Simlerus pag.* 180. *Epitomes Bibl. Geſnerianae, Petrus Burmannus pag. II. praef. in Gruterum, Jo: Albertus Fabricius Lib. III. Bibl. Med., & Inf. Lat., & Hieronymus Contador de Argote in Prologomenis ad Memorias Eccleſiaſticas Archiepiſcopatus Bracarauguſtani, ubi T. I. p.* 40. *ſeq. multa, eaque praeclara de Kyriaco animadvertit. His accedat vir Cl. Scipio Maffeius Marchio, qui licet in opere de Amphitheatris edito Veronae an.* 1728. *pag.* 147. *dubitaverit, an unquam* ὁδοιπορικὸν *a Kyriaco elucubratum fuerit, tamen in editione Romana an.* 1730., *in qua idem opus Veronae Inluſt. adjectum fuit, aliter ſenſit, & pag.* 82. *Kyriaci opus in MSS. Bibliothecarum forulis deliteſcere faſſus eſt. Sed omnium optime de Rep. litteraria meritus eſt Eminentiſſimus Quirinus, qui non ſolum Part.* 2. *Diatribae Prael. Cap. IV. §. XI. hujus opuſculi meminit, ſed etiam*

ſpe-

ſpecimen produxit, quo Lauri Quirini exiſtimationem a malevolorum hominum maledictis tutaretur. Animadvertit enim inter alia Laurum Quirinum commendari etiam a Cyriaco Anconitano in Diario MS., ubi haec verba leguntur. Quin & hac utique in urbe noviſſime quidem novimus Laurum inſurgere Quirinum Venetum Patritium certe nobilem, & latine, graeceque perdoctum, qui cum nuperrime eo in carmine, quod in Florentina ſcaena XI. Kal. Novembres de praeclariſſima rerum amicitia materno quidem eloquio breviſſimum habuimus, commentarium latine, ornateque ſcripſiſſet, me quoque prima in parte antiquarum rerum curioſiſſimum repertorem vocitare maluerat &c. *Haec ille: quae conferenda ſunt cum pag.* 13. *hujus noſtrae editionis, ubi illud honorificentiſſimum de Lauro Quirino teſtimonium reperire eſt. Codex vero chartaceus in fol., qui exſtat inter cimelia V. Cl. Filippi Stoſch, hoc opuſculum adſervat: ex eoque exſcriptum, nonnulliſque mendis, quibus, iiſque*

plu-

plurimis obſitum erat, emaculatum typis excudendum tradidi. Hic MS. ab auctore coaevo exaratus fuit, nonnullaſque ob tachigraphi negligentiam lacunas habet, quas implere, conjecturiſque noſtris infercire nefas duximus. Nos enim Davi ſumus, nec in hoc Oedipi eſſe voluimus. Ludovicus Antonius Muratorius vir ſaeculorum omnium memoria digniſſimus Tom. I. Inſcr., quas nuper edidit, arbitratus eſt hoc Itinerarium an. 1436. *elucubratum fuiſſe. Scribit enim de Kyriaco:* Is ineunte ſaeculo Chriſti quintodecimo, & ſubſequentibus annis varia ſuſcepit itinera in Dalmatiam, Graeciam, finitimaſque regiones, quo nondum Turcica rabies penetrarat, atque inde in Italiam aſportavit feſtivam ejuſmodi mercium congeriem, quam praeſertim dicatam voluit Eugenio IV. Pontifici Maximo, ſi bene memini, anno aerae vulgaris 1436. *Nullus dubito, quin per illam, ut ajunt, dedicationem ad Eugenium IV. intelligat vir doctiſſimus hanc epiſtolam itinerariam eidem Pontifici ſcriptam. Sed*

hanc poſt annum 1436. *elucubratam fuiſſe deprehenditur ex nonnullis ejuſdem epiſtolae locis, quae aliis gravioribus ſtudiis diſtentus animadvertere non potuit. Inter alia, quae praetermitto, pag.* 31. *ſeq. innuitur Gerardum Landrianum Epiſcopum Comenſem ad Cardinalatus apicem jam evectum fuiſſe. Comenſem vero Epiſcopum creatum fuiſſe Cardinalem ab Eugenio IV. in Concilio Florentino an.* 1439. *die XVIII. Decembris teſtatur Scriptor anonymus, idemque ſynchronus in vita ejuſdem Pontificis, quae a Baluzio Tom. VII. Miſcell. edita a Muratorio V. Cl. Tom. III. Rer. Ital. Part. II. recuſa fuit. Ejus verba ſunt:* Praeterea idem Dominus Eugenius Papa pronuntiavit, fecit, & creavit in Florentia die XVIII. menſis Decembris anno Domini 1439. Pontificatus ſui anno IX. in Conſiſtorio publico XVII. Cardinales, videlicet Archiepiſcopum Remenſem, Archiepiſcopum Rothomagenſem Epiſcopum Tarentinum, Archiepiſcopum Capuanum, Archiepiſcopum Eboracen-

cenſem, Archiepiſcopum Nicaenum Graecum, Epiſcopos Morinenſem, Cumanum &c. *ideſt Gerardum Landrianum Epiſcopum, ut diximus, Comenſem. Imo poſt annum quoque* 1440. *ſcriptum hoc Itinerarium a Kyriaco fuiſſe facile colligitur ex pag.* 5., *ubi Cardinalis Eugenii Quarti nepos, ideſt Franciſcus Condulmerius Vicecancellarii titulo nuncupatur. Hoc enim munus demandatum eſt ab eodem Pontifice nepoti ſuo anno* 1440., *ut idem Anonymus ſcriptor memoriae prodidit*: Item eodem tempore anno domini 1440. dominus Eugenius tranſtulit Nepotem ſuum Cardinalem de Camerariatu ad Vicecancellariatum Romanae Curiae. *Quid ſi anno* 1441. *elucubratum fuiſſe oſtendero?* N*am pag.* 5. *mentio fit Leonardi Dati Florentini, illius videlicet, de quo praeclara ſcripſit Gaſpar Veronenſis Lib.* 2. *de geſtis tempore Pontificis Maximi Pauli Secundi. Hic igitur Leonardus Datus nominatur a Kyriaco pag.* 5. *ſeq.* Reverendiſſimi Cardinalis, & excolendiſſimi Nepotis, *ideſt Fran-*

ciſci Condulmerii Secretarius. *Dathi epiſtolae adhuc ineditae adſervantur in Bibl. Mediceo-Laurentiana Plut. LIII. Cod. Chart. Num.* 1., *atque in eodem inter alias literas legitur epiſtola ad* Bernaboem de Urſinis Archiepiſcopum Salernitanum, *in qua ſcribit Dathus ſe Cardinali Vicecancellario valedixiſſe.* Ego, *inquit*, langueo. Nam ſextus hic menſis eſt, ex quo Vicecancellarium ſepoſui, quum praeſertim nihil ab eo ſperandi argumentum norim &c. *Ea vero ſcripta eſt* ex Florentia Kalendis Majis 1442., *ex quibus conſtat Leonardum Dathum exeunte anno* 1441. *ſe a Secretarii, ut ajunt, munere abdicaſſe. Hinc neceſſe eſt, ut eodem an.* 1441. *Kyriacus Anconitanus hoc opuſculum ſcripſerit, quum hoc uno anno Leonardus Dathus ab epiſtolis fuerit Cardinali Condulmerio Vicecancellarii munere inſignito.*

Multum vero utilitatis ex hoc opuſculo percipi poteſt tum propter praeſtantiſſimos illius aetatis viros, qui in hoc Itinerario memorantur, tum propter prima il-

illorum ſtudiorum rudimenta, quae nunc ad tantam amplitudinem evecta conſpicimus. Barbariem tamen, quam pleraque ejuſdem ſaeculi ſcripta praeſeferunt, effugere non potuit Kyriacus, quumque in perveſtigandis vetuſtis monumentis totus fuerit, idcirco inculto, atque horrido dicendi genere utitur in hoc Poggio, Leonardo Arretino, Franciſco Barbaro, ac Philelpho inferior, qui totam aetatem ſuam in effingendo M. Tullio contriverunt. Graeca quandoque verba intermiſcet, & poetarum floſculis plus nimio indulget; ita ut cum pag. 62. vini ſcypho donatos juvenes dicere vellet, Purpurei Dei laetitiae ſpumante patera *donatos dixit. Veſtigium vero illius* ακρισιας, *quae homini inſedit, exſtat Pag. 31., ubi* Cumanum Pontificem *dicit, cum* Comenſem *dicere debuiſſet. Quid eſt enim commune Como cum Cumis? Sed hoc condonandum barbaro ſaeculo, quod Cumas, & Comum promiſcue uſurpabat. Ita Tobias Burgus de Franciſco Barbaro loquens* Cumanam Praetu-

ram *nominat*, *quum* Comenſem *dicere debuiſſet*. *Sic* Epiſcopum Cumanum *pro* Comenſem *ſcripſit auctor Anonymus vitae Eugenii IV.*, *cujus locum ſupra adtulimus*: *Imo ipſemet Gerardus Landrianus vir ea aetate doctiſſimus* Cardinalem Cumanum *ſe nuncupabat pro* Comenſem, *ideoque reprehenditur a Leonardo Arretino Tom.* 2. *Epiſt. Lib. VIII. Epiſt. VII. pag.* 22. *ſeq.* Neque enim, *inquit*, Cumanus dicendum eſt, ut michi quidem videtur, ſed Comenſis. *Id autem erratum ex eruditulis potius, quam ex vulgo derivavit*: *Vulgus enim* Comum *dicebat teste eodem Arretino*. Vulgo etiam loquentes Comum appellant eam urbem &c. *Eruditulí vero quum legerent in mſſ.* Cumum, *atque mutuam literae U, & O permutationem in Codd. paſſim adhibitam ignorarent*, *ex eo* Cumanus *fecere*, *cum ſaltem* Cumenſis *dicere deberent*. *Vide aliam Epiſt. Leonardi Arretini Lib. VIII. num. VIII. Alterum* ακρισιας *exemplum ſe ſe offert pag.* 36., *ubi Kyriacus colligit ex ve-*

te-

teri monumento, Fani Fortunae moenia ab Auguſto Caeſare condita fuiſſe L. Turcio Flaminiae, & Piceni Provinciae Correctore curante. *Inſcriptionem habet Gruterus pag.* 165. *num.* 2., *&* *antea adtulerat Panvinius Lib. III. Faſt., atque ita ſe habet*: Curante L. Turcio Secundo Aproniani Praef. Urb. Fil. Aſterio Corr. Flam., & Piceni. *Sed quomodo L. Turcius Secundus Apronianus Aſterius Auguſtea aetate vivere potuit, quum efloruerit an.* 363., *quo tempore a Juliano Praefectus Urbi impoſitus fuit, ut ex Ammiano Marcellino nos edocuit Eminentiſſimus Noriſius? Videnda ejuſdem Cenotaphia Piſana Diſſert. IV. Cap. II. §. I. Ridiculum vero eſt id, quod narrat pag.* 44. *ſe ſcilicet percepiſſe, Q. Curtium de Ancone haec in Trajanum Caeſarem ſcripſiſſe*. Trajanus igitur Imperator per aequoris vada venit in civitatem, & in ripam cephalinam Thetidis curvae, ubi de ſe memoriam fecit ſpectaculum grande. Poſtea vero per colliſeptam Picenum, & Alpibus Vmbriam

clauſam in Urbem profectus eſt. *Dubitandi locus non eſt, quin noſter Anconitanus baec acceperit ab aliquo ſycophanta, qui ejus credulitate delectabatur. Nam nec quidquam ſimile a Curtio ſcriptum reperimus, nec illa verba Curtium auctorem ſapiunt, ſed potius impoſtorem neſcio quem, unum nempe ex bis, qui ſaeculo decimoquinto baec in nepotum perniciem procudere non erubuerunt. Idem dicendum de duobus illis verſiculis pag. 43. memoratis, videlicet:*

Fides fixa tuo ſancto de nomine
    dixti,
Quae tumidos illyris fluctus depelleret Ancon.

Qui etſi ex erroribus, ac fabellis conflati ſint, noſter tamen Kyriacus Tibulli eſſe putat, cum Maximiano bardaro, ac lutulento poeta digni ſint. Quae vero pag. 43. de Anconae origine diſſerit, ad aniles fabellas amandentur. Eadem quoque retulerat Kyriacus in Libello de antiquitatibus, ut nos edocet Julianus Saracenus pag. VII. Not. Anconit., nempe in antiquarum rerum

rum Commentariis, ut ego arbitror, eademque ex Kyriaco produxerat Landus Ferrettus in Hiſt. Anconitana MSS., quae adſervabatur in Bibl. Eminentiſſimi Cardinalis Flavii Chiſii Cod. 1130. *Ex hac paucis fabellam accipe. Scripſit in Libro de Antiquitatibus Kyriacus Saccoſo Perſarum Rege ab Hercule devicto Fidem Reginam, ejuſdemque Saccoſi uxorem magna opum vi ex Perſarum Regno deceſſiſſe, quumque ad Adriacum perveniſſet e navi egreſſam Cumericum promontorium aſcendiſſe, ac ſitus opportunitate captam urbi locum optaſſe. Primum itaque palatii fundamenta jecit, arcemque conſtruxit, templumque Glauco Portumno condidit. Mortua vero Fide, heredes delubrum Reginae poſuere, ibique ſepultam ſub Deae Fidei nomine coluerunt. Sed hoc commentum manifeſtam impoſturam praeſefert, quum & mythologiae, & chronologiae, atque ſcriptorum luculentiſſimorum auctoritati adverſetur, idemque tamquam fabuloſum, ac nugarum plenum rejecit Saracenus.*

Cli-

Clitomachi tamen auctoritati innititur Kyriacus, eique Linum adjungit auctorem, *ut ipſe eum nuncupat*, praeclarum, *cujus verba ſubjungit lutulenta, ac plane ſtercorea. Sed valeat cum ſuo auctore praeclaro Kyriacus, ac tam Clitomacho, quam Lino ſolus ſine rivali utatur. Haec enim aut ipſemet confinxit, aut conficta ſibi obtrudi paſſus eſt ab aliquo nebulone, cui hominis credulitatem inludere volupe fuit. De Itinerario hactenus. Nunc ad* Commentaria rerum antiquarum *deſcendamus.*

Kyriacum multas Europae, Aſiaeque partes peragraſſe, & vetuſtos lapides exſcripſiſſe indicat Ambroſius Camaldulenſis, qui in Hodoeporico: Adiit, *inquit*, nos inter ceteros, & Kyriacus Anconitanus, multaque nobis oſtendit antiquitatis, cujus ſtudioſiſſimus indagator erat, monumenta, tum epigrammata vetuſta, tum ſignatos nummos argenteos, & aureos, tum ſigna. *Acarnaniam totam cum Aetolia, & Boeotia luſtraviſſe,*

Pelo-

Peloponneſum, Spartamque, & Argos inſpexiſſe, & quicquid antiquitatis eſt in illis eruiſſe, & Athenarum propylaea deſcripſiſſe ſcribit Leonardus Aretinus Lib. IX. Epiſt. V. ad eumdem Kyriacum, quam etiam protulit Tom. VI. Miſcell. pag. 538. *vir Cl. Stephanus Baluzius. Hanc Kyriaci induſtriam in exquirendis antiquis lapidibus, aliiſque eruditae vetuſtatis monumentis extollit, ac praedicat Franciſcus Philelphus, qui in Epiſtola XII. Lib.* I. *ad eumdem Kyriacum Venetiis XII. Kal. Januar. exarata:* Amo te, *inquit*, mi Kyriace cum ob tuam in me benivolentiam, tum ob eam inquiſitionem, atque diligentiam, qua uteris maxima in earum rerum inventione, quae vel nimia vetuſtate, vel patrum noſtrorum negligentia apud nos perierant &c. *hortaturque hominem, ut incumbat in tam liberale, tamque laudabile munus renovandae vetuſtatis, vel potius ab interitu vindicandae.* Nam non parum, *addit Philelphus*, & voluptatis, & commodi prae ſe

fe-

ferunt iſtiuſmodi eulogia, atque epigrammata, quae tanto cum ſtudio, & labore undique ex univerſo prope orbe in Italiam advehis. Et horum quidem gratia non ſolum vivos tibi concilias, ſed mortuos quoque reddis obſtrictos beneficio ſempiterno. *Kyriaci quoque induſtriam celebrat Angelus Decembrius de Politia Litteraria Part. LIV.* Cujus quidem rei maxime ſtudioſum ferunt quemdam aetate noſtra celebrem virum Cyriacum Anconitanum graecarum rerum ſtudioſiſſimum ob id cupide etiam graecorum antiquas, longinquaſque nationes adeuntem &c. *Et Leander Alberti in Deſcrip. Italiae pag.* 280. Traſcorſe quaſi per tutta Europa con parte dell' Aſia, e dell' Affrica per vedere l' antichità, e degne opere, che aveva ritrovato ſcritto ec. *Antiquorum vero lapidum, ac monumentorum ſyllogen congeſſit Kyriacus poſt annum* 1447., *ſi Amantio, Apiano, & doctiſſimo P. Burmanno credamus, qui ad novam Gruteriani Corporis recenſionem haec*

ani-

animadvertit. Praeerat quoque circa eadem tempora Romanae Eccleſiae Nicolaus Quintus vir & ipſe eruditus, & ſummus eruditorum fautor, cujus ſtudio erga litteras plurimum poſteriora ſaecula debent. Is inter alia praeclara promovendae rei litterariae officia Kyriacum Anconitanum graecum uberrimo viatico inſtructum per varias orbis partes miſit, ut lapides veteres conquireret, ut docent Amantius, & Apianus in principio inſcriptionum ſuarum pagin. prima. Qui egregie adminiſtrata hac ſibi mandata provincia lapidum titulos plurimos in unum volumen conjecit, & ob induſtriam hanc antiquarii nomen retulit. *Haec Burmannus, qui duplici vice peccat. Primum tradit vetera illa monumenta in unum volumen conjecta fuiſſe, quum in tria volumina digeſſiſſet Kyriacus, ut paulo infra demonſtrabimus. Praeterea a veritate abhorret, quod adjungit Burmannus, Nicolao ſcilicet Quinto Pontifice haec a Kyriaco fuiſſe congeſta.*

ſta. Et ſane Petrus Apianus Leysnicenſis publicus in Ingolſtadienſi Academia mathematum Profeſſor, ac Bartholomaeus Amantius Poeta Caeſareus hoc tradiderant in Inſcriptionibus Sacroſanctae vetuſtatis, *quae Ingolſtadii ann.* 1531. *prodiere. Nam in epiſtola ad Raymundum Fuggerum Caroli V. Imperatoris Conſiliarium haec habent.* Idem & gloriae conſecutus eſt Kyriacus Anconitanus, qui & ob diligentem inquirendarum vetuſtatum curam antiquarii cognomen merito habere coepit. Nec minor laus extitit Nicolai Quinti Pontificis maximi, qui miro quodam ſtudio Antiquitatum flagrans immenſiſſimam pecuniam pro iis ſedulo undique conquirendis elargitus eſt &c. *Et paulo infra ante monumentum Gaditanum haec animadvertuntur.* Occurit nobis commodum monumentum Gaditanum, quod eximius vir Kyriacus Anconitanus repperit, qui non abſque magnis moleſtiis longiſſimorum itinerum faciendorum quaſcumque inſcriptiones vetuſtas, quoad

li-

licuit, deſcripſit. Neque tamen ſuis impenſis hoc peregit, ſed Nicolaus Quintus Pontifex Maximus cum incredibili antiquitatis explorandae ardore flagrans, tum & bonorum librorum comparandorum deſiderio ſumptus ad hunc laborem conficiendum quam magnificentiſſime ſuppeditavit. *At quis non ſentiat hoc eſſe commentum Apiani, & Amantii cerebro digniſſimum? Jannotius Manettus, qui ab eodem Nicolao Quinto Apoſtolicis litteris Romam ex hac urbe evocatus fuit, quique ejuſdem Pontificis vitam ſcripſit, multos quidem praeclaros homines a Nicolao per univerſum terrarum orbem miſſos fuiſſe tradit, eo tamen conſilio, ut MSS. Codices perquirerent, non veteres lapides inveſtigarent, eorumque ope ſupra quinque millia codicum volumina congeſſit.* Quot enim, *Jannotii verba ſunt*, librarios cum graecos, tum latinos ad tranſcribendum & intra, & extra Urbem mercedibus conduxerat? Quot exploratores doctos homines non per univerſam Italiam ſolum, ſed uſ-

que

que ad extremos etiam Germaniae, ac Britanniae angulos ad inveſtigandum, indagandumque tranſmiſerat? Quot inſuper in Graeciam ipſam & ante, & poſt deplorandam Conſtantinopolis captivitatem eruditos viros magnis cum ſalariis, ingentibuſque emendorum, & perferendorum carorum codicum commiſſionibus deſtinaverat? *Haec Manettus, qui nullam antiquorum lapidum mentionem facit. Et quidem multo ante Nicolai V. Pontificatum inſcriptiones a Kyriaco tum in Graecia, tum in Italia fuiſſe collectas deprehenditur non ſolum ex litteris Franciſci Philephi, verum etiam ipſiuſmet Kyriaci, quas Itinerario adjunximus. In Epiſtola Franciſci Philelphi, quae exſtat Lib. I. num. XII. laudatur Kyriacus ob diligentiam, qua in veterum monumentorum perveſtigatione utebar. Ea porro ſcripta eſt* ex Venetiis XII. Kal. Januarias 1437.; *ita ut exeunte anno* 1437. *ideſt decem circiter annos ante Pontificem Nicolaum inſcriptiones colligeret Kyriacus. In altera*

tera ad eumdem Kyriacum Lib. IV. pag. 27. *memorantur epigrammata neſcio quae a Kyriaco inventa, ac litteris atticis ſcripta. Haec miſſa eſt* ex Mediolano V. idus Quintiles 1440., *ita ut ſeptem circiter annos ante Nicolaum V. Graeciam peragraverit Anconitanus. Duae ejuſdem Philelphi epiſtolae pro Kyriaco Venetias petente leguntur. Ambae exſtant Lib.V. n.* 22. 23., *ac prima inſcribitur Franciſco Barbaro, ubi dicitur* Kyriacum *ad Barbarum ferre nonnulla pulcherrima epigrammata, quae apud barbaros Aſiae populos repererat. Altera mittitur ad Leonardum Juſtinianum, ibique ſcriptum reperimus Kyriacum ei* fore non injucundum praeſertim quod ferat ſecum nonnulla priſcae vetuſtatis monumenta, & eulogia, & epigrammata, & alia pleraque ſcripta, quae ex lapidibus vetuſtiſſimis in Aſia, Graeciaque collegerat. *Utraque ſcripta eſt* ex Mediolano III. Kal. Januarias 1443., *ex quibus verbis colligitur exeunte an.* 1443. *Graeciam, Aſiamque jam fuiſſe a Kyriaco*

peragratam. Conſule octo Kyriaci litteras, quae Itinerarium excipiunt, & Burmannianum errorem deprehendes. In Epiſtola ſecunda pag. 56. *ſeq. ſcripta* Kal. Decembris 1435. *ait Kyriacus ſe ex Corcyra in conſpectu inſulae Promontorium Dalmatiae praetervectum fuiſſe, melioremque ſcopulum adiiſſe, ibique in angulo clauſtri, quod ad Seraphicum* Ordinem *pertinebat, epigramma* optimis *inſculptum litteris inveniſſe. Sic epiſtola tertia ſcripta eſt* ex Acarnania urbe IV. Kal. Januarii 1435., *quarta Aſtacore III.* Idus Januarii 1436., *quinta* ex Orionatio Dodonaeo XIII. Kal. Juniarum die 1436., *ſexta* ad XV. Kalendas Octobrias 1436., *ubi inter alia Alphaei gurgitis a ſe viſi mentionem facit, ſcribitque ſe Lacedaemona eſſe profecturum &c. Itaque tam anno* 1435., *quam anno* 1436., *ideſt undecim circiter annis ante Nicolaum V. Graeciam circumibat noſter Kyriacus, ac vetera monumenta colligebat. Sed quid verbis* opus *eſt? Epiſtolam hanc a nobis nunc primum publici juris factam, in qua Kyriacus itineris ſui ſeriem Eugenio IV.* Pon-

Pontifici exponit, ab eo anno 1441. *elucubratam fuiſſe ſupra pag.* 36. *demonſtravimus. Quamobrem neceſſe eſt, ut ante annum* 1441. *iter ſuum confecerit noſter Anconitanus. Tantum abeſt, ut Nicolao V. auſpice, ideſt poſt annum* 1447. *ad illud ſe adcinxerit, quod poſt Apianum, & Amantium comminiſcitur P. Burmannus. Nos tamen non inficiamur inſignem illam veterum monumentorum ſyllogem ante annum* 1441 *congeſtam etiam poſt illud tempus a Kyriaco augeri, locupletari, ac caſtigari potuiſſe. Imo hoc jamdiu praeſenſimus, ac nuper ex Philelphi epiſtolis didicimus. Hunc vero inſcriptionum theſaurum* antiquarum rerum Commentaria *inſcripſiſſe eruitur ex ipſius Kyriaci verbis, quae in hoc Itinerario leguntur. Nam pag.* 23. *poſtquam mentionem fecerat de marmoreo apud Neapolim Caſtoris, & Pollucis vetuſtiſſimo templo, graecoque epigrammate :* & alia, *inquit*, egregia vetuſtatis vidimus, noſtris & adjecimus Commentariis &c. *Et rurſus pag.* 36. *memoratis ſex illis de mar-*

more baſibus nobilium ex aere ſtatuarum, quas olim ſpendidiſſimi Piſaurienſium, Ariminenſiumque Ordines ſilicum viarum Procuratoribus dederant: quarum, *ait*, epigrammata una cum Ambroſino illo ſuo Equite praeclaro lectitavimus, & noſtris haud indigna mandavimus Commentariis. *Pag. vero* 37. *poſtquam vetera Urbini monumenta recenſuerat, addit:* quae omnia tum ſua pro dignitate, tum & Principum tantorum, & ſacri ejuſdem civitatis Pontificis Antonini Forojuliani memoriae noſtris antiquarum rerum Commentariis duximus adnotanda. *In haec antiquarum rerum Commentaria, ſeu inſcriptionum* συναγωγην *non ſolum vetuſtos lapides diligenter exſcriptos intulit, ſed etiam omnigena monumenta, theatra videlicet, amphitheatra, Circos, templa, ſtatuas, ſepulchra, obeliſcos, Pyramides, arcus, aliaque id genus eruditae antiquitatis veſtigia eleganti pictura reddidit, expreſſitque, quod praeter Voſſium Lib. III de Hiſt. Latin. memoriae prodidit Leander*

der Alberti in Deſcript. Italiae, *ubi pag.* 280. *de Kyriaco verba faciens haec habet* : E quelle (*antichità*) ritrovate non ſolamente le ſcriveva, ma altresì co i veri, e certi liniamenti le fingeva, e diſegnava, come Teatri, Amfiteatri, Circi, Tempi, Statue, avelli, obeliſci, Piramidi, tavole con gli epitaffi, archi trionfali, e altre ſimili curioſe coſe. *Hinc Leonardus Arretinus in Epiſt. V. Lib. IX. ad hunc Anconitanum ſcripta teſtatur Athenarum Propylaea ab eo fuiſſe deſcripta*, & Athenarum Propylaea deſcripſeris, *quod non tam de calamo, quam de pennicillo intelligendum eſt. Kyriaci quoque peritiam in pictura celebrat Carolus Arretinus in carmine, quod inſcribitur* : Karoli Aretini ad Poggium V. Cl. de Mercurio ſibi miſſo a Kyriaco Anconitano elegiacum carmen. *Id exſtat in Bibl. Mediceo-Laurentiana Plut. XXXIV. Cod. membr. num. LIII., incipitque* :

Kyriacus nobis miſit modo munera Poggi,

Mercurium: propria pinxerat ille
manu.
Ut vidi obſtupui, ſtupeoque, &
flectere nuſquam
Ex illo poſſum lumina capta ſe-
mel.

Et paulo poſt.

Vivit Atlantiades? an falſa deci-
pit umbra?
An falſus ludit lumina noſtra
color?
Jam nunc ingenio poteris ſupera-
re Timantem
Kyriace, & quicquid finxerit
arte manus.
Parraſium tabulis vinces, vinceſque
cavandis
Pyrgotelem gemmis, Mentora-
que in pateris.
Quin etiam ſollers tecum ſi certet
Apelles,
Cedet Mercurio victa colore Ve-
nus &c.

Haec autem Commentaria non tam vetuſtis lapidibus, quam iconibus ſpectanda in unum volumen conjecta fuiſſe per-

perperam tradidit Petrus Burmannus, ut paulo ſupra innuimus. Nam Petrus Razzanus auctor ſynchronus, qui Kyriaco familiariſſime utebatur, tria veterum monumentorum ingentia volumina ejuſdem manu ſcripta vidit, quod memoriae prodidit idem Leander Alberti in Piceno pag. 280. Scriſſe egli (*Kyriacus*) tante coſe, e tante ne rappreſentò co' i liniamenti, e figure, che ſcrive Pietro Razzano molto dimeſtico di lui averne veduto tre gran volumi ſcritti, e lineati di propria mano di quello &c. *Idem P. Burmannus vir doctiſſimus, quem honoris cauſa toties heic nominatum volumus, dubitabat, utrum tct vetuſtatis reliquias ediderit.* An vero, *inquit*, epigrammata, quae undique collegit publicaverit affirmare non audeo, cum eorum mentionem a nullo fieri videam. *At decipitur vir doctiſſimus. Nam inſcriptionum a Kyriaco editarum meminit Simlerus in epitome Bibl. Geſnerianae pag.* 180. Cyriacus, *inquit*, Anconitanus epigrammata quaedam, ſeu inſcriptiones antiquas per

Illyricum iter collegit, & edidit. *Haec Simlerus. Univerſum tamen veterum monumentorum corpus in tria digeſtum volumina numquam e Kyriaci muſaeo prodiiſſe arbitror, ſed nonnulla tantum epigrammata amicis ſuis per litteras communicaſſe, eiſdemque aliquam lucem afferre conatum fuiſſe. In epiſtola prima, quam huic Itinerario ſubjunximus, Johanni Ricinati Raguſeae Metropolitanae Eccleſiae Pontifici titulum mittit Maceratae repertum, quem Helvia Ricina Colonia L. Septimio Severo Conditori poſuerat. In octava ad Ludovicum Scarampum Patriarcham Aquilejenſem inſeruit inſcriptionem, quam Aquilejae invenerat. Philephus quoque in Epiſt.* 49. *Lib.VI. Kyriaco gratias habet, quod ab eo ſaepe numero donaretur perpulchris quibusdam epigrammatis, meminitque eulogii in Homeri ſepulchro inſculpti, quod ad eum miſerat Anconitanus. Ex his, multiſque aliis inſcriptionibus, quas ad amicos per epiſtolas tranſmittebat Kyriacus, profecta ſunt illa apographa monumentorum*

rum veterum collectanea, quorum plurima in Bibl. MSS. adſervantur. In illo Cod. Stoſchiano, ex quo hoc Itinerarium in lucem producimus, exſtant nonnulli lapides ex Ravenna, Roma, Urbino, Benevento, aliiſque Italiae urbibus collecti, & in Muſaeo locupletiſſimo Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Marchionis, ac Subdecani Gabrielis Riccardii bono Reipublicae litterariae nati verſavimus in Cod. Chartaceo in 4. num. 193. Inſcriptiones ex veteribus Cycladum monumentis per Kyriacum. *Codex quoque chartaceus, qui deliteſcit in Bibl. Mediceo-Laurentiana Plut. 59. Num. XVII. habet novem, aut decem titulos graecos ex Sardiatibus, Athenis, Jonia, aliiſque Graeciae locis a Kyriaco exſcriptos, ut & alter Codex Chartaceus ejuſdem Biblioth. Plut. LXXX. num. XXII. continet nonnullos vetuſtos lapides, qui partim in Graecia, partim in Piceno legebantur. His, aliiſque Commentariorum a Kyriaco congeſtorum apographis multi uſi ſunt, qui ad eadem ſtudia operam ſuam contulerunt.*

Utrum Kyriaci ſcrinia expilaverit Jucundus Veronenſis, qui eadem aetate Ludovici Agnelli Archiepiſcopi Coſentini hortatu ad vetera monumenta colligenda animum adplicuit, affirmare non poſſumus. Id tamen, quod de Jucundo aſſerere non audemus, dicere non erubeſcimus de Michaele Ferrarino Regienſi, qui eodem ſeculo XV. veteres inſcriptiones, arcus, aliaſque antiquitatis reliquias conquiſivit. Hujus Ferrarini codex manu exaratus adſervatur Regii Lepidi, ex quo epiſtolam, ut vulgo vocant, dedicatoriam produxit Jo. Guaſcus in Hiſt. Litt. Academiae Patriae Lib. I., ibique plura de eodem Ferrarino Carmelita obſervantur. Alterum eorumdem collectaneorum MS. apographum videre eſt in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi num. 5998., *ubi poſt inſcriptiones Regii Lepidi collectas ſequuntur epigrammata Romae reperta, quae ex Felicis Feliciani, & Kyriaci Anconitani laboribus excerpta fuiſſe teſtatur his verbis ipſemet Ferrarinus.* Et a Felice Feliciano conterraneo meo,

nec

nec non a Kyriaco Anconitano ad delectationem legentium recollegi. *Felicianum excipiat P. Sabinus. Hic etiam iis adjungendus eſt, qui ſuam inſcriptionum ſyllogen ex ſchedis Kyriaci Anconitani ditaverint. Fatetur id ipſemet in Epiſtola ad M. Antonium Coccium Sabellicum praeceptorem ſuum inter ejus epiſtolas relata Lib. IX. Ep. I., ubi haec ſcribit:* Scito me eo uſque in ejuſmodi veterum monumentorum indaginem progreſſum, ut partem ex iis, quae ipſe hinc inde conquiſivi, partem ex Cyriaci Anconitani, & cujuſdam Fratris Jucundi pluſculis quaternionibus, quos Laurentio Medici obtulit, fideliſſime conſcripta, & ex tota fere Europa collecta neglectis, rejectiſque vulgaribus, ac plane gregalibus epigrammatis in unum corpus congeſſerim &c. *Primi tamen, qui excerpta ex Kyriaci ſchedis typis excuderent, fuere Petrus Apianus, & Bartholomaeus Amantius, qui, ut ſupra diximus,* Inſcriptiones Sacroſanctae Vetuſtatis *Ingolſtadii an.* 1531. *edidere. Poſtea ex*

Anconitani collectaneis ſuam quiſque veterum monumentorum συναγωγὴν *auxit, inter quos Reineſius, Donius, aliique, ſed praecipue Ludovicus Muratorius Vir Cl., qui ad locupletandum novum veterum inſcriptionum theſaurum, cujus tria jam volumina emiſit, tam Schedis Stoſchianis, quam Barberinianis a Pompejo Compagnonio viro Cl. ſibi communicatis diligentiſſime uſus eſt. Praetereundum tamen non eſt Cardinalem Barberinum ſeniorem, ut ſupra diximus, multo ante ſuis auſpiciis effeciſſe, ut Inſcriptiones Kyriaci Anconitani ederentur. Exſtat haec editio in fol. ſine loco, & typographi nomine ex pag. 44. conflata, & ad finem nunquam perducta fuit, continetque inſcriptiones pluſquam* 200., *ubi etiam indicantur non ſolum loca, ubi eaedem inventae ſunt, ſed veterum monumentorum icones depictae conſpiciuntur. Emericus Bigotius vir Cl. in litteris ad Nicolaum Heinſium Roma* 27. *Aprilis* 1660. *ſcribit Carolum Moronum editionem curaſſe. Is eſt Carolus Moronus Canonicus S.*

Lau-

Laurentii in Damaſo, ac Bibliothecae Barberinae Praefectus, quem Morovum perperam adpellat P. Burmannus. Plures Nicolai Heinſii epiſtolae ad Jo. Frid. Gronovium, Ezechielem Spanhemium, Octavium Falconerium, & Falconerii ad Heinſium de Inſcriptionibus Moroni leguntur in ſylloge Epiſt. a viris illuſtribus ſcriptarum, quas Leidae an. 1727. digeſſit, ac edidit P. Burmannus, earumque loca ad Moroni opus ſpectantia collegit Franciſcus Heſſelius in Append. Praefat., quam Gudii inſcriptionibus praefixit. Antonius Auguſtinus Dial. XI., Schottus, idem Bigotius, aliique Kyriacum Anconitanum redarguunt quaſi vero inſcriptionibus a ſe confictis Ambroſio Moraleſio impoſuerit.

Parcius iſta viris tamen objicienda memento.

Multas enim ex iis, quae a Kyriaco producuntur, noſmetipſi non ſine improbo labore inveſtigavimus in probatiſſimorum auctorum Collectaneis, ex quorum teſtimonio conſtat Kyriacum nobis fucum non feciſſe. Exempli gratia Inſcriptionem apud

Ma-

Maceretum, quam pag. 26. hujus Itinerarii ſe vidiſſe indicat, affert Leander Alberti in deſcript. Ital., eamque ſuo theſauro inſeruit pag. 265. num. 2. Gruterus. Alteram pag. 45., quam praeſefert Portus Anconitanus, exſcripſit Maximilianus Miſſonus Tom. I. Itiner. pag. 304., & Jo: Georgius Keyslerus in Itiner. Germanico, Boemico, Hungarico, Helvetico, & Lotharingico Part. II. pag. 445. ſeq., ut alios omittam. Idem & de graecis inſcriptionibus dicendum. Inter illas, quas edidit Moronus, exſtat pag. 20. epitaphium Baſilidis apud Corcyram repertum. Hoc vero confictum a Kyriaco non eſt; Nam eamdem inſcriptionem ex Corcyra accepit vir Cl. Apoſtolus Zenus, ab eoque dono acceptam inſeruit pag. 428. Diarii Ital. Cap. 28. Cl. Bernardus Montfauconius, produxitque etiam Lucas Holſtenius ad Stephanum in verbo σχερια, *& Eminentiſſimus Quirinus Cap. XXII Primord. Corcyrae pag. 184. Quod ſi aliquis lapis a Kyriaco productus nunc non exſtet animadvertendum eſt, multa vetera monu-*

men-

menta temporum edacitate deleta, multa a barbaris fracta ac diſſipata, plura vero ab imperitis hominibus vel in uſum aedificiorum adhibita, vel in calcem redacta fuiſſe.

Itinerario adjunguntur octo Epiſtolae ejuſdem Kyriaci, in quibus nonnullas itineris ſui partes deſcribit. Primam edidit Mabillonius Tom. I. Muſ. Ital. Part. I. pag. 43. ex membranaceo Codice Vaticano. Tertiam, & octavam adhuc ineditas erui ex MSS. Stoſchiano, ex quo hoc Itinerarium exſcripſi. Quinque vero, quae ſuperſunt produxit Moronus inter Inſcriptiones Kyriaci. Sed adeo imperite eae exſcriptae ſunt, ut nihil ſupra. In Cod. Chart. Bibl. Laurentianae Plut. XXXIV. Cod. 53. reperimus carmen elegiacum Caroli Marſuppini, & in MS. pariter Stoſchiano carmen alterum Jo: Cirignani cum ejuſdem epiſtola ad eumdem Kyriacum, ad quem Cirignanum ſcripta eſt Epiſt. XII. Leonardi Bruni Lib. IX., & altera Jacobi Piccolominei Cardinalis Num. XII. Utrumque heic addere lubet.

KY-

KYRIACO ANCONITANO

JOANNES CIRIGNANUS

Lucenſis S. P. D.

* * *
* *

PErquam obligatiſſimum me tibi ſemper habe, ſuaviſſime Kyriace, qui pro innata tibi in ſanctiſſimam vetuſtatem mira quadam affectione, & caritate antiquiſſimae Lunae urbis ruinas viſurus, ac maxime deploraturus civitatem & noſtram Lucam viſitatione tua, tuaque me chariſſima mihi ſupra quam dici poſſit amicitia illuſtrare dignatus es. Digniſſimum vero arbitratus ſum ego, te mi amantiſſime Kyriace virum, quem antiquiſſimarum rerum tanto captatum amore, & vetuſtiſſima quadam mira novitate refertum, atque pleniſſimum novo quaſi quodam epigrammate tuis licet meritis, ac laudibus impariſſimo decorem. Quod ſane carminis genus etſi

vel

vel mortuis affigi ſolet, tu tamen, chariſſime Kyriace, cum tuo Mercurio nunquam moriturus gratae noſtrae memoriae gratia fraterne ſuſcipias oro, & obſecro. Vale.

Mercurium generoſa novum te protulit Ancon
Kyriace in terris: neque enim Cyllenius ille
Divus, & aereus tot vertit climata curſu
Tam celeri, quo te video peragraſſe per orbem
Terrarum: quis enim ſupereſt locus ullus ubique,
Qui tibi non patuit, adeundusve ſuperſit?
Sidereus nec te ingenio, non artibus ullis
Vincit Atlantiades, nec mobilitate per auras
Tam celer eſt, quam tu pedibus, terraque, marique:
Nec ſibi tantus amor cytharam pulſare ſonoram,
Sive agilem tantus amor exercere palaeſtram,

Ky-

Kyriaco quantus amor huic epigrammata noſtro
Eſt reperire, deûmque, hominûmque veterrima dicta:
Orphei nec fuerit major Proſerpinae ab umbris
Cura reflectendae, ſuperaſque reducere ad auras,
Quam tibi Kyriace deletam nobilitatem
Antiquam in lucem curae eſt revocare novellam.
Dî tibi quid referent pro tanto munere, & urbes?
Quidve viri illuſtres? orbis portenta, feraeque?
Quidve urnae, ſtatuae, portus, thermaeque, viaeque?
Marmoris, argentique fodinae, aurique cavernae?
Quas nemo intrepidus, niſi tu ſpectaſſe refertur.
Quid de litterulis graecis dicam, atque latinis,
Quas mira nouitate, modis miriſque retexis,

Quæ

Quarumque antiquas reparas, renovaſque figuras?
Quidve tibi debent Romanorum monumenta
Regum inſcripta numiſmatibus, ſacriſque cavata?
Quae tu non auri precio, non pondere penſas.
Cara tibi forma: omni precioſius auro
Caeſareos proceres tibi reſpectare, triumphos.
Quis tandem rogo Mercurium vivum, atque loquentem
Pinxiſſet, niſi tu ſis Mercurius novus alter?
Ergo tibi numquam morituro epitaphia nolim
De more haec ſcripſiſſe: Deo ſed gaudeat aether
Ipſe ſuo; noſtro nos Mercurioque fruamur
Kyriaco in terris: aeternum vive, valeque.

Eugenii *Pontificis anno XII.*

KAROLI ARRETINI

AD

KYRIACUM ANCONITANUM

Carmen Elegiacum.

Kyriace antiquos inter numerande poetas,
Rhetoras antiquos, inter & hiſtoricos,
Tu modo navalis ſcribis diſcrimina pugnae,
Et modo Mercurio Caeſaris acta canis.
Eloquio grajo dictas epigrammata ſaepe,
Saepe etiam noſtro carmina multa facis.
Omnibus in rebus adſunt tibi numina muſae,
Dant certe ingenio vela ſecunda tuo.

Igno-

Ignorant docti cauſas, quaeruntque frequenter,
Unde tibi eloquium, copia tanta tibi eſt?
Nec certe immerito, cum nil didiciſſe magiſtro
Dicas, & ferulae ſubripuiſſe manum.
Aſt ego cognoſco ſpirent cur pectore vates,
Cur ſermone vales, carmine curve vales.
Hic maria, & ventos, & duros perferet imbres,
Ut ſibi quam grandes accumulentur opes.
At tu non gemmis, non fulvo carperis auro,
Sed res antiquas quaerere magna ſitis.
Nam modo Pyramidum ſpectas miracula ſolers,
Et legis ignotis ſcripta notata feris.
Nunc & reliquias Babilonos quaeris, & horti
Penſilis, & quanta moenia lata ruant.

Nunc

Num Karia antiquo fuerit ſpoliata
ſepulcro,
Vel Mauſolaei nobilis exſtet opus.
Diruta templa petis totum celebrata
per orbem,
Omnis & antiqui nomina gymnaſii.
Hinc Divi exploras quae ſint epigrammata
Homeri,
Quaeque & in Aſcraei morte notata
ſenis.
Quin etiam purgas ſpinis obducta
ſepulcra,
Priſcorum & verſus reddis in ora
virûm.
Et modo de vaſta miſiſti epigrammata
rupe,
Quae fuerant Muſis, Panque dicata
tibi.
Denique quae tabulae, quaeque aera,
& marmora ſignant,
Omnia ſunt chartis illa repoſta
tuis.
Sicque tuo heroes, ſic vivunt munere
vates,
Vivit & orator, vivit & hiſtoricus.

Tan-

Tanguntur ſuperi meritis, tanguntur & umbrae,
Tangitur Elyſiis turba locuta thoris.
Quandocumque igitur mente ſcribenda revolvis,
Haeret & in digitis charta notanda tuis.
Creditur Elyſia ſcriptorum ſede relicta
Ludere per thalamos agmina docta tuos.
Seu cupis hiſtorias, ſeu malis ſcribere cauſas,
Seu pedibus vinctus, ſive ſolutus eas.
Virgilius verſum, verſum tibi dictat Homerus:
Tullius ardenti ſuggerit arma foro.
Suggeris hiſtorias facundo pectore Livi,
Annales priſcos ſuggeris ipſe Fabi.
Sive optas elegos, ſpirat de pectore Calvus,
Callimachus ſpirat, ſpirat & Ovidius.

Seu

Seu gaudes nugis, veniunt magno
 agmine nugae,
 Plenaque ſunt nugis omnia dicta
 tua.
Denique de nihilo ſi nil deſcribere
 temptes,
 Omnia quae ſcribis dicitur eſſe
 jocus.
Felix qui tantos valeas ſimulare
 poetas!
 Et valeas etiam, cum cupis eſſe
 jocus.

BEATISSIMO

EUGENIO IV,

OPTIMO, MAXIMOQVE PONTIFICI.

POſtquam de rebus profanis quidem in Barbaros peragendis, quae digna mihi potiſſimum viſa ſunt, immenſo Tuam erga Sanctitatem devotionis affectu nuper Almae B. T. ſcripſiſſe, ac ore ſaepius detexiſſe, coramque retuliſſe certo cognoverim,

Eminentiſſime Pater, Te jamque alacriori animo conſpicimus adverſus Nileam, Peluſinamve formidabilem illam, & perniciosſam Babylonici Regis navalem expeditionem, barbaricaſque alias maritimas incurſiones, minaſque nefarias, & inſolentes Angelum Maurocenum Equitem praeclarum, fortiſſimumque Rhodiae claſſis, Archieraticaeve tuae, vel Pontificiae navalis rei Praefectum, nec non ſuos illos in mare collegas Joannem cognomento Longobardum, alioſque maritimae quidem rei doctos, atque ſolertiſſimos homines Petro[1] Quirino viro certe nobili, & egregio Venetûm Oratore curante aere nempe tuo magnanimiter exercere coepiſſe. Quae quidem fauſta, feliciſſimaque principia ad noſtram religionem, latinamque diu jam torpentem ocio generoſiſſimam olim gentem ad gloriam, & laudatiſſimam expeditionem excitandam

non

1 Petrus Qnirinus vir patricio loco natus pater fuit Thadaei Quirini viri doctiſſimi, cujus oratio ad Imperatorem Fridericum III. habita legitur apud Freherum Tom. II. Script. German.

non exiguum conſpirationis Sanctiſſimae ſeminarium erit, neve magna ſine, perpetuaque tuae inexplicandae Beatitudinis laude, longaevaque poſteros inter, & immortali gloria.

Ego quidem interea magno viſendi Orbis ſtudio ut ea, quae jamdiu mihi maximae curae fuere, antiquarum rerum monumenta undique terris diffuſa veſtigare perficiam; & ea, quae in dies longi temporis labe, hominumque incuria collabuntur, & memoratu digna viſa ſunt, litteris mandare valeam, clementiſſimae Tui numinis Majeſtati me ipſum devovi, dedicavique totum. Equidem alterum quempiam toto orbe Principem cognovimus, quem maior tali de re cura tangere poſſit? Vel cui externarum gentium, atque urbium explorationem majorum more maiori denique ſtudio indagare, percunctarique pertineat, & deceat? Etenim te pluries lectitaſſe non dubito, Pater Alme, Hieronymum ſeniorem illum Beatiſſimum, & devo-

tum tuum, ſacriſque tuis Praedeceſſoribus Cardinibus ad Paulinum ſuum Nolanae Eccleſiae Pontificem in ipſo Sacrae Hiſtoriae librorum principio recenſere, quas antiqua per volumina cognoverat, externas indagaſſe provincias, maria undique tranſjeciſſe, externos, novoſque adire populos maluiſſe, ut eos coram inſpiceret, quorum inclyta e libris nomina, probitatemque pernoverat. Noviſti Pythagoram illum Samium philoſophorum inſignem ad Aegyptum Memphitios illos Vulcani, & ſapientiſſimos Sacerdotes adiiſſe.

Quin & aevo noſtro ad me tam exiguum Sanctitatis Tuae ſervulum, dum exacto jam fere quinquennio Patavium ad Petrum Donatum (1) Epiſcopum ejusdem Urbis Pontificem, & filium devotiſſimum tuum me humanae rei gratia contulerim, vir quiſpiam Latinus haud inter vulgares

quum

1 De Petro Donato patricio Veneto, celeberrimoque Juriſconſulto, cujus opera uſus eſt Eugenius IV., Petrique Marcelli in Epiſcopatu Patavino anno 1428. ſucceſſore conſulendus Ughellius Tom. V. Ital. Sacrae.

quum meam ſorte curam intelligeret, exaſticon his denique verbis inſcripſit.

Luſtraſti veterum quaerens monumenta virorum
Extremos populos imitatus maxime mores
Ipſe Pythagoreos: jam te, Kyriace, per orbem
Fama canit dignas ſpargens per ſaecula laudes.

Et alia humanae ferme jactantiae mei quidem indigna plurima. Quin & Leonardum utique Florentinum illum Dathum (1) egregium Reverendiſſimi Cardinalis, & excolendiſſimi Nepotis (2) tui Vicecancellarii

1 Hunc Leonardum Dathum non ſolum Cardinalis Franciſci Condulmerii Vicecancellarii a ſecretis fuiſſe, ſed etiam apud Petrum Barbum Cardinalem annis plurimis vitam ſuam exegiſſe, eidemque poſtea Pontifici nomine Pauli Secundi idem officium praeſtitiſſe tradit Gaſpar Veronenſis auctor ſynchronus in vita ejusdem Pontificis, ubi plura de Datho noſtro.

2 Franciſci videlicet Condulmerii Cardinalis Venetiarum Eugenii IV. ex fratre nepotis, qui anno 1440. a Camerariatu ad Vicecancellariatum translatus fuit, ut diſcimus ex vita ejusdem Pontificis ſcri-

Secretarium ad Urbem mihi verſus dediſſe certo ſcimus, qui & talia coeperant.

Vidiſti Latias urbes, ubi fortia facta:
Vidiſti Argivas, barbaricaſque ſimul.
Vidiſti inſculptos Divos, & martia bella
Quae geſſerunt, & Bellerophontis equum &c.

& reliqua alia, quae in hac parte recenſere laudi ambitioſe faventis eſſet. Karolum vero (1) Arretinum illum doctiſſimum, & optimum Secretarium Beatitudinis Tuae ſuos inter, quos de me jampridem conſcripſerat, elegos talia hac utique de re ceciniſſe cognovimus.

Hic maria, & ventos, & duros perferet imbres,

Ut

ſcripta ab auctore coaevo, & publica luce donata a Stephano Baluzio Tom. VII. Miſcell.

1 Carolum Marſupinum nobile temporis illius ingenium, & graecis, ac latinis litteris eruditiſſimum, ut eum nuncupant Volaterranus, ac Blondus. Platina in Eugenio IV. *Leonardum Arretinum, Carolum, Poggium, Auriſpam, Trapezuntium, Blondum viros doctiſſimos ſecretis ſuis admiſit &c.*

Ut ſibi quam grandes accumulentur opes.
At tu non gemmis, non fulvo carperis auro,
Sed res antiquas quaerere magna ſitis.
Et nunc Pyramidum ſpectas miracula ſollers,
Et legis ignotis ſcripta notata feris
Nuper & e vaſta miſiſti epigrammata rupe,
Quae fuerant Nymphis, Panque dicata tibi &c.

& alia ad indignam mei laudem elegantia multa, quae longum eſſet omnia hac utique in parte componere. Noverunt & Siculi homines haud ignari meam hac de re curam, quoniam & olim apud Ferrariam Joannes Auriſpa B. M., & ille hodie Secretarius tuus (1) hos mihi dederat elegos:

1 Volaterranus Lib. XXI. Anthropol. *Joannes Auriſpa Secretarius Apoſtolicus ſub Eugenio inter eruditos non admodum ignobilis ea tempeſtate*. Hunc Siculum *ſane doctum, & honoratum* fuiſſe ſcribit pag. 15. ſui Dialogi Corteſius. Ejus tamen carmina tamquam tumida contemnit Gyraldus.

Ennius antiqua dicit de ſede ſalutem
Kyriaco claro pro novitate viro:
Nuper ad Elyſias venit Mercurius oras,
Et dixit ſupero quidquid in orbe geras.
Perquiris veterum ſollers epigrammata rerum,
Solus es & veterum ſpeſque ſaluſque virum.
Gratus ob id cunctis, praeſertim gratus Homero es:
Gratus Virgilio, gratus & Ovidio.
Cur tibi non parvam ſedem decernimus una,
Ut poſſis Lacheſi dulce jubente frui?
Ergo inter quosdam, quos Gellius ipſe notavit,
Hic locus eſt dictus jam, Kyriace, tuus.

Marraſium [1] vero & ibidem ea tempeſtate Siculum Poetam hoc mihi miſiſſe cognovimus epigramma:

Si qua fuere virum divina epigrammata ſaxis

In-

1 Hic eſt ille Marraſius, ad quem exſtat una Leonardi Arretini epiſtola Lib. VI. Num. 1.

Inſculpta obſcuro nomine, clara facis.
Tanta libido animo veterum monumenta videndi
Fixa tuo: ut mundus area parva fuat.

& alia meas ferme vires una cum Antonio Panormitano [1] ſuo ſuperantia ſupra modum.

Quid de Latinorum noſtra aetate inſigni Leonardo Arretino illo noſtro dicamus, qui quum nuper in his quatuor, quos de Italico Bello ad Julianum Caeſarinum Cardinalem Epiſcopum fratrem tuum conſcripſerat libris de Ancona civitate patria noſtra mentionem in Secundo praecipuam habuiſſet, ad me nuperrime tanta de re

1 Idem Volaterranus: *Antonius Panormita Alphonſi Aragonis Siciliae Regis magiſter epiſtolarum fuit, ejuſque dicta, factave memorabilia conſcripſit.* Hunc juris bene peritum, perargutum poetam, ſermoniſque Plautini aemulatorem fuiſſe teſtatur Corteſius pag. 29. de hominibus doctis, ubi ejusdem epiſtolas *languidiores* eſſe arbitratur. Vide Bibl. Siculam Antonii Mongitoris, & Neapolitanam Nicolai Toppi, Appendicemque Nicodemi &c.

re ſcribens talia verba[1] coepit : *Quid mihi dabis , Kyriace , ſi tua de urbe Anconitana tibi multa , ac praeclara vetuſtatis monumenta oſtendam , quae tu numquam vidiſti , licet Acarnaniam totam cum Aetolia , & Boeotia luſtraveris , & Peloponneſum , Spartamque , & Argos inſpexeris , & quicquid antiquitatis eſt in illis erueris , & Athenarum Propylaea nobis deſcripſeris . Ego tamen , dum tu peregrinando aliena conquiris , ipſe manendo domi tua , ideſt patriae tuae monumenta tibi inviſa , incognitaque perſpexi . O magnam vim animi noſtri , ac penitus divinam ! Siquidem dum ſtamus domi , ipſe peregrinatur &c.* & praeclara alia in illa ſubjecit epiſtola fecundiſſimus ille vir , quae omnia hoc in loco reponere ſupervacaneum fore exiſtimavi . Alii vero plerique latinae , grajaeque facundiae apprime clariſſimi viri, ut Nicolaus ille Nicco-

lus

1 Haec epiſtola legitur Lib. IX. Num. v. nuperae editionis epiſtolarum Leonardi Arretini a nobis recenſitae Tom. II. pag. 149. ſeq.

lus diligens[1] biblicultor, Poggius[2], & ipſe noſter Guarinus[3] Veronenſis, Cin-

1 Ludovici Marſilii diſcipulus fuit, de quo ita cecinit Ugolinus Lib. III. de Illuſtr. Flor. pag. 74.

Niccola progenies vetus eſt, ſed nemo ſuperſtes,
Ni docti quod fama viri memoratur ubique,
Nilque licet ſcripſit, volitat tamen ille perennis
Docta per ora virum, & merito, quia veſte, domoque,
Innumeriſque libris, quorum illi copia magna
Extitit, ingenia hortando non largius alter
Foverat, & grajam edoctus, linguamque latinam
Mille emendatas chartas liquiſſe putatur.

Eumdem nihil ſcripſiſſe traditum eſt etiam a Blondo in Ital. Iluſtr. Sed Librum de Orthographia ab eo elucubratum oſtendi Tom. I. Epiſt. Leonardi Arretini §. XXVI. in Praef., ubi etiam probavi eumdem ignobili genere ortum fuiſſe. De Niccolo ſic Corteſius pag. 14. *Iisdem temporibus fuit Nicolaus Niccolus, qui magnam gloriam adeptus eſt in colendis amicitiis doctiſſimorum hominum.* Vide orationem Poggii in funere hujus Nicolai.

2 Poggius Bracciolinus e Terra Nova oriundus oppido agri Arretini. Corteſius: *Is* (Poggius) *orationes reliquit, quae & facundiam, & mirificam ingenii facilitatem oſtendunt. Tendebat toto animo, & quotidiano uſu ad effingendum Marcum Tullium. Sed habet hoc dilucida illa divini hominis in dicendo copia, ut aeſtimanti ſe imitabilem praebeat, experienti ſpem imitationis eripiat &c.* Vide Poggiana Jac. Lenfantii, & Jo. Recanati Apologiam.

3 Volaterranus Lib. XXI. Anthropol. *Guarinus Veronenſis Ferrariae praecepit, litteris, ac ſtylo dicendi Leonardo inferior, diligentia ta-*

Cintius (1), Maphaeus Vegius Laudenſis (2) Sanctitatis Tuae Datarius, Flavius (3) Blondus, Philelphuſque (4) Picenus, & meus ipſe concivis Franciſ-

tamen, & labore infinito. Hunc Magiſtrum fere omnium, quia ſua aetate in humanitatis ſtudio floruerunt appellat Pius II. Lib. II. Comment., ejuſque *Domum quaſi officinam quamdam fuiſſe bonarum artium* tradit pag. 13. Dial. Paulus Corteſius. Videndus Cl. V. Scipio Maffeius Marchio Lib. III. Veronae Inluſ.

1 Cintius, vel Cencius Romanus Franciſci de Fiano diſcipulus, qui cum Poggio Bracciolino, & Bartholomaeo de Monte Politiano ex tenebricoſa Turri Monaſterii S. Galli prope Conſtantiam multos ex veteribus auctoribus jamdiu deperditos in lucem produxit.

2 Eadem apud Martinum V. dignitate auctum fuiſſe auctor eſt Volaterranus Lib. XXI. Anthrop. *Maphaeus*, inquit, *Vegius patria Laudenſis Martini Quinti Datarius fuit &c.*

3 Se Forolivienſem fuiſſe teſtatur ipſemet de Forolivii verba faciens in Ital. Inluſtr., ubi de quinque ſuis filiis mentionem facit.

4 Volaterranus Lib. XXI. Anthropol. *Franciſcus Philelphus patria Tolentinas ad omne genus ſcribendi ſe ſe accommodavit &c.* Blondus: *Franciſcus Philelphus ab ipſa gente Chryſolora Conſtantinopoli eruditus Venetiis, Florentiae, Senis, Bononiae, & demum Mediolani graecas plurimos litteras docuit, & latinas &c.* Ingenium vagum, multiplex, ac volubile habuiſſe recte obſervat Corteſius. Conſule vitam Franciſci Philelphi a Cl. Lanceloto ſcriptam.

ciſcus (1) Scalamontius Eques praeclarus. Sed ante alios omnes opum ille dives, & rerum copioſiſſimus (2) Koſmas, peritiſſimuſque (3) . . . . . hoc ipſum venerandae vetuſtatis meum ingens, & inexorabile deſiderium non parvi faciundum cenſuerant, quum ſuas mihi ſaepe humanitatis gratia dediſſent epiſtolas, in queis alter me mundiciarum obſervatorem, alter denique Kyriacum (4) . . . antiquitatiſque cultorem diligentiſſimum vocitarat Quin & hac utique in urbe noviſſime quidem novimus Laurum inſurgere (5) Quirinum Venetum

1 Blondus de Ancona loquens: *Habet*, inquit, *nunc Franciſcum Scalamontem, & Nicolaum Jureconſultos bonarum literarum ſtudiis ornatos &c.*

2 Coſmas ſcilicet Mediceus. Blondus in Etruria: *Viris etiam nunc Florentia, ſicut antea conſuevit, omni virtutum laude praeſtantiſſimis ornatur Coſmo imprimis Mediceo, quem omnes totius Europae cives opum affluentia ſuperantem prudentia, humanitas, liberalitas, & quod nos maxime ad ejus laudes incitat, bonarum artium praeſertim hiſtoriarum peritia celebrem reddunt &c.*

3 Heic deeſt nomen viri alicujus ea aetate doctiſſimi.

4 Heic quoque deeſt neſcio quid.

5 Blondus de Venetiis agens: *Laurus Quirinus ma-*

tum Patricium certe nobilem, & latine, graeceque perdoctum, qui quum nuperrime eo in carmine, quod in Florentina Scaena XI. Kal. Novembris de praeclariſſima rerum amicitia materno quidem eloquio breviſſimum habuimus, commentarium latine, ornateque ſcripſiſſet, me quoque prima in parte antiquarum rerum curioſiſſimum repertorem vocitare maluerat.

Etenim vero antea Romanus Portius [1] quidam Poeta meam ipſam curam ſua per elegiaca memorare deligerat his verbis:

Ille ſub Actiacis epigrammata collibus acta
Colligit, & docte graeca latina facit.

quae-

magnae graecarum, latinarumque litterarum peritiae juris cognitionem addidit.

1 Nonnullae Ambroſii Camaldulenſis epiſtolae ad Stephanum Portium Romanum Equitem, ejuſque fratrem Marianum exſtant Tom. III. Collect. Vett. Monument. Illius *vim ardentem, ingeniumque excellens* laudat Ambroſius: Hunc vero Caſparis diſcipulum eſſe indicat, & *eximiae indolis, Romanae gravitatis, ſummaeque jucunditatis puerum ad ſtudia humanitatis excitum, & ardentem* nuncupat.

Quaeque ſuperfuerant veterum monumenta, poetae
Omnia Kyriaco Roma vetuſta dedit.
Ille triunphales de marmore ſublevat arcus,
Ille locat ſcaenas, amphitheatra docet.
Coſmographum ſimilem nec tempora priſca tulere,
Noſtra nec, haud ſimilem ſaecla futura ferent.

Ignoſce, Pater Alme, nec me nimium voceris, ſi & decus ipſe meum hujuſce loci in parte reſcribere conor, verba ſcilicet explicare, quae de me hodie Genuenſis jactarat Henricus ille Stelleus juvenis egregie doctus, & indolis bonae praeclarus.

Italiam decorat, quem Dorica protulit Ancon,
Kyriacus: curam totius orbis habet.
Ille etenim promptus cunctas Orientis ad oras
Ivit ab humanis nulla pericla timens.
Non pelagus, ſaevaſque feras, non tela, neque hoſtes

Exti-

Extimuit , habilis ſemper & ille fuit .
Ergo quae antiqui caelarunt mollius aera ,
Viva quoque inſpexit marmoris ora virum .
Gentibus ignoti vidit animalia Nili ,
Et quidquid tanti fluminis unda creat .
Atque ea cuncta quidem fidis partitur amicis ,
Et manibus largis eſt benefactor eis ;
Humani generis curamque in pectore geſtat &c .

& alia aliorum inſtar me, meaeque exiguae facultatis limites praeter modum tranſeuntia . Sed quos alios illa de inclyta Genuenſium urbe praeclaros aetate noſtra viros praeteream, quos peregregie meam cognovimus exornaſſe curam , ut vel in primis Baptiſtam[1] Cicadam praeſtantiſſimum Equitem Senis, & ipſa in Urbe apud Sigiſmundum Caeſarem , Andream Impe-

1 De hoc videndus Ubertus Folieta in Elogiis Clarorum Ligurum .

Imperialem[(1)] Mediolani apud Philippum Ducem, & exinde dum Genuam ipſam peterem ad Paulum Fratrem, & Jacobum[(2)] Bracellum egregium P. Rei Scribam, elegantiſſimas epiſtolas ad me dantem. Omittamne & ipſa in civitate nobiles illos cives Franciſcum[(3)] Spinulam, Joannem Grillum, Benedictumque Nigronem, qui & Duce Ph. mei gratia moniti me poſtquam humane ſuſceperant omnia mihi civitatis inſignia oſtentantes nobilem illum precioſiſſimo de[(4)] ſmaragdo cratera lubentiſſime vidimus, & prae-

B ten-

1 Andreas Bartholomaeus Imperialis tamquam *vir clariſſimus*, & legatione apud Pontificem Romanum functus memoratur a Jacobo Bracellio in Deſcript: Orae Liguſticae ad Blondum.

2 Hunc inter doctos Genuenſes recenſuit Blondus in Ital. Inluſtr. his verbis: *Paucos habet* (Genua) *egregie litteratos, quorum notiores nobis ſunt Nicolaus Ceba, ac noſter item Jacobus Bracellus, ac Gotardus Principis Scriba.*

3 De duobus Franciſcis Spinulis conſulendus Folieta in Elog. Cl. Ligurum.

4 Hunc ex Caeſarea oppugnata Genuam advexit Gulielmus Embriacus Genuenſis, atque in D. Laurentii Gazophylacio Kyriaci aetate adſervabatur. Jacobus Bracellius auctor Synchronus in libello de claris Genuenſibus: *Ille* (Embriacus) *vaſculum Sme-*

tentavimus manu. At & quis praetermitteret egregios, & inſignes illos e Venetiarum ſplendidiſſima civitate viros Franciſcum (1) Barbarum Equitem praeclarum, Marcum (2) Lipomanum, Ludovicum (3) Foſcarenum juriſconſultiſſimum hominem, Joannem (4) Cornelium, Fredericum Contarenum, & ex ampliſſimo Hieronymum

Smeragdinum, quod nunc in Divi Laurentii Sacrario magna veneratione ſervamus, omnibus ſpoliis antepoſuit, nobiliſque victoriae monumentum Genuam pertulit &c.

1 Volaterranus Lib. XXI. Anthropol. *Franciſcus Barbarus Venetus e Schola Chryſolorae utraque lingua eruditus &c.*

2 Blondus in Ital. Inluſtr. *Marcus quoque Lippomanus jureconſultus graecas, chaldaeas, hebraeas litteras aeque, ac latinas egregie doctus erat &c.*

3 Idem Blondus: *Pariter Zacharias Triviſanus ſuperioris Zachariae filius, ac virtutis haeres, Barbonus Maurocenus, Ludovicus Foſcarenus, Vitalis Landus, Candianus Bolanus jureconſultiſſimi, Nicolauſque Canalis etſi juri civili, & ſimul Reipublicae ſunt dediti, tamen oratores, poemataque, & hiſtorias egregie callent &c.*

4 Blondus: *Joannem vero Cornelium, ſive ut nunc corrupte eam appellant vetuſtam gentem, Cornarium doctum, elegantemque moribus Venetiae habent.*

mum[1] Ordine, Marcum Foſcarum, Petrum[2] Loredanum, Paulum Corarium, & Andream utique Contarenum, nec non patricium extra ordinem P.[3] Thomaſium Phyſicum optimum, Paulumque[4] Pergulenſem Phiſologicum doctum, quos omnes apprime Italos inter claros homines meam ipſam curam literis, oreque probaſſe digniſſime cognovimus. Sed

1 Hieronymum ſcilicet Barbadicum filium Franciſci Barbadici, eumque *litterarii ornamenti gloria* floruiſſe tradit Blondus.

2 Idem Blondus. *Petrum Lauredanum rebus bello geſtis clariſſimum, quem Veneti alterum Claudium Marcellum in ſua patria appellare poſſunt, hoc in loco a nobis poni mirabuntur, qui meminerint eum latinas litteras grammaticales penitus ignoraſſe. Sed ejus ingenium non duximus merita fraudandum laude, quod omnia, quae per aetatem ſuam mari geſta ſunt, quorum ipſe magna pars fuit, & maris portuoſitates, navigandique rationem vulgari ſcripto copioſiſſime perſecutus eſt &c.*

3 Idem Blondus: *Petrus Thomaſius medicorum non magis Venetorum, quam ceterorum aetatis noſtrae eloquentiſſimus habetur.*

4 Idem Blondus: *Paulus Venetus Religioſus dialecticos noſtri ſaeculi ſuperavit, qui & paucis in Philoſophia cedens Theologus quoque inſignis eſt habitus &c.*

inter primarios Leonardum [1]Juſtinianum generoſum, rerumque peritiſſimum hominem minime praetereundum cenſui, qui quum exacta tempeſtate pro Venetis Foro-Julianam Provinciam Praetor adminiſtraſſet, ad eum me ſui, & Aquilejanae civitatis viſendae gratia contuli, qui & me tanta voluptate ſuſceperat, ut omne meum pariter Canonicam primo, deinde vero Decanam, & denique Epiſcopalem mihi daret optimam, atque venerandiſſimam ſinodiam, & quum converſus ego e Venetis eſſem, talia ſibi meis jactaſſe litteris habeto: *Nam quid denique reſtat, niſi ut te quoque juvante ad Cardinalem, exinde ad Papam, & demum . . . . me divinam uſque ſocieta-*

1 De hoc ita idem Blondus: *Leonardum Juſtinianum* (hoc ſeculo vidimus) *magni, nobiliſque ingenii virum, qui inter alia humanitatis latina, & graeca ſtudia muſicae adoleſcens, juveniſque deditus doctiſſimis carminibus, & peritiſſime vulgariter compoſitis omnem replevit Italiam, & poſt natu grandior ſcripto, & pronunciatione tum latina, quam vulgari eloquentiſſimus, & Senator graviſſimus in adminiſtratione Reip. potentiſſimus fuit &c.*

tatem adjungam? ſi fas, tantumque dicere dignum eſt.

Quid & magnis de Principibus dicendum? Quod quum Romae te Pontifice ad Sigiſmundum Caeſarem me Tui, ſuique gratia contuliſſem, poſtquam de rebus agendis, meaque de potiſſima rerum indagandarum cura Majeſtati Suae, quae pro re digna viſa ſunt, detexi, dum ſaepe tanto cum Principe vetuſtatum reliquias undique per Urbem disjectas inſpectamus, talia & ſibi Romanorum priſcorum afflatus numine dixi: *Non equidem parum putabam Opt. Aug. Caeſarei Principis animum laceſſere, quod qui nunc vitam agunt Romana inter moenia homines marmorea, ingentia, atque ornatiſſima undique per Urbem aedificia, ſtatuas inſignes, & columnas tantis olim ſumptibus, tanta majeſtate, tantaque fabrum, & Architectorum arte conſpicuas ita ignave, turpiter, & obſcene in dies ad albam, tenuemque convertunt cinerem, ut eorum nullam brevi tempore ſpeciem, veſti-*

ſtigiumve poſteris apparebit. Proh ſcelus! Et o vos inclytae Romuleae gentis manes

Aſpicite haec, meritumque malis advertite numen.

Heic primum ille Princeps tanta de hominum incuria, rerumque calamitate indoluit: meum deinde tam dignae rei deſiderium laudavit, & Mathaeo illo nobili Praefecto ſuo curante ſua me Caeſarea familiaritate decoravit. Exinde vero apud Mediolanum nobiliſſimam Inſubrum civitatem Philippus ille inſignis Ligurum Dux cum meam epiſtolis curam intelligeret, ipſam haud aſpernandam duxit, ſed Urbano Jacobo optimo ſuo illo intercurante Secretario ſuae quaeque civitatis egregia, & extra Ticinianae Arcis copioſa ab antiquae gentis origine monumenta, hortoſque Regios, & ingentia ferarum clauſtra nobile ſui magnificentiſſimi Principis opus vidimus late, nec non eo jubente Inſubrum quicquid nobile reliquum vetuſtatis exſtat, inſpeximus

Bea-

Beatiſſime Pater. Exinde vero concedens apud Neapolim Parthenopaeam illam nobilem Campaniae civitatem me quam avidiſſime contuli Joanna muliere illa Sereniſſimi Caroli filia, & Ladislai ſorore Regis nobiliſſimi regnante Regina, quae me poſtquam Kyriaci Sylvatici illius egregii olim familiaris Regiae Majeſtatis patriae nepotem cognoverat, me perbenigne ſuſcepit Joanne Caracciolo viro nobiliſſimo Equite, & B. M. Praefecto ſuo curante, favitanteque. At ibi poſtquam marmoreum Caſtoris, & Pollucis vetuſtiſſimum templum graeco cum epigrammate, & alia egregia vetuſtatis vidimus, noſtris & adjecimus Commentariis, juſſus ab his Hercules Puteolanus Praefectus me Puteolos uſque comitatus eſt, quo duce vetuſta Sybillae templa, Averni lacus, & uſque Miſenum ad celebrem montem omnia Cumarum, Bajarumque monumenta inſpexi, ubi Lucullianorum, Neronianorumque magnificorum operum plurima noſtram ad

diem veſtigia proſpectantur. Exinde Chriſtophoro juvante Cajetano Linternea Scipionis monumenta, & Tarracinarum marmorea Auguſti Caeſaris templa vidimus, & ingentia ſilicum ſtrata viarum, & inde apud Samnites ad egregiam illam Beneventanam urbem nobiles vetuſtatum reliquias theatra, & inſignem Divi Trajani Caeſaris arcum inſpeximus, & inde pariter Cajetanis, Sueſſaniſque viſis monumentis Tyrrhena demum maria Anconitana navi transfretantes una tuis cum Daniele Parentino (1) Pontifice, & Joanne Boſculo ad Alphonſum inclytum Tarraconenſium Regem Oratoribus Siciliam venimus Lipareis, Vulcaneiſque fumantibus Inſulis procul inſpectis, & Pachyno per Scyllaea pernicioſa vada ſuperato. Sed & Trinacriae tria illa nobilia vidimus Promontoria, Pelo-

1 Daniele Scoto Treviſino paulo ante Epiſcopo Aen onienſi ad hanc Eccleſiam translato anno 1426. id. Januarii, annoque 1433. Concordienſis Epiſcopus effectus eſt. Ita fere Ughellius Tom. V. Italiae Sacrae.

rum, Pachynum, Lylibaeumque, & egregias maritimas urbes Meſſanam, Panormum, Drepanumque, & arduum Taurominium oppidum, Aetneumque celſum, fumiferumque ſuſpicere montem curavimus, & inde implacabilem per Charybdim Auſonicum Leucopetrae adivimus Promontorium, & antiquam Rhegium civitatem, & tandem per Lucaniam e Calabris Apuliam venimus, ubi Sfortiano illo Franciſco Comite Illuſtriſſimo favitante ſua quoque vidimus loca, Manfredoniamque inter dirutam Sipontum, & Gargani montis promontorium ſitam. Sed antea exitiales apud Cannas Baroletum vidimus oppidum, ac ingens in eo ex aere ſimulacrum, quod Heraclem ſanctum incertum vulgus appellare conſueverat. Inde vero me noſtram ad Picenum provinciam verti, & Firmianae Coloniae vidimus auguſtam, Girofalcaneamque arcem praecelſam. Hinc Ricinetum venimus dirutos longa vetuſtate muros, quorum epigramma-

te [1] apud Maceratam viſo, quod Helvia Ricina Colonia L. Severo Caeſari ſuo dederat conditori, cognovimus Recanatenſes Ricinates recte vocitari debere, & ex antiqua ibidem alia inſcriptione viſa non ab urbis alius, quas vidimus, reliquiis nuncupandum, ſed ab urbe Helvia Ricina dicendum eſſe cognovimus. Exinde

vero

1 Inſcriptio a Kyriaco in Commentariis producta talis eſt.

IMP. CAESARI
L. VERI AVG. FILIO
DIVI PII NEP. DIVI
HADRIANI PRONEP. DIVI
TRAIANI PARTH. ABNEP.
DIVI NERVAE ADNEPOTI
L. SEPTIMIO SEVERO
PIO PERTINACI AVGVSTO
PONTIF. MAXIMO PARTHICO
MAXIMO TRIBVNIC.
POTEST. XIII. IMP. XI. COS. III.
P. P.
COLONIA HELVIA RICINA
CONDITORI SVO.

Hanc inſcriptionem adtulit etiam Gruterus ex fide Dionyſii Harduini T. I. Edit. Amſtel. pag. 265. num. 5., ſed paulo aliter legit, nempe verſ. 8. *Pio Pertinaci Aug. Arabic. Adiab. Parthic. Maximo. P. M. Tribunic. Poteſt. &c.*

vero per Flamineam Provinciam Pandulpho Equite inſigni, & Karolo nobiliſſimo juvantibus heroicis, & humaniſſimis viris Ravennam adivimus antiquam Bojorum urbem, ubi vetuſta plurima, & Neptunalia veſtigia vidimus, Dantiſque dulcia monumenta noſtri, & utique recenſita Caeſare a Germanico moenia, claſſiumque littora, & pineam illam nobilem penetravimus Sylvam. Ac deinde per Bononiam ad Liguras me iterum, & Cenomanas urbes converti, & primum Togatam apud Galliam Mutinenſia egregia monumenta Scipinis [1] ejusdem urbis optimi Pontificis gratia inſpectare, litteriſque mandare malui. Exin magno videndi patriam mei vatis amore Mantuam antiquam venimus Cenomanam, & fortunatam tanti nominis urbem, ubi Joanne [2] Franciſco Clariſs. Principe favi-

1 Scipio de Mainentibus hic eſt, qui ad Mutinenſem ſedem promotus fuit anno 1436. Videndus Vghellius Tom. II. Ital. Sacr.

2 Ioanne Franciſco Gonzaga, quem *praeſtantiſſimum Principem, bello & pace clariſſimum* fuiſſe te-

vitante, & Victorino Feltrenſi [1] natorum ejus optimo praeceptore, viroque apprime docto magnopere intercurante Pietolam ipſius vatigenam Maronis villam, ejuſque tuguria, & memorabile ſolum contigimus, ac ipſa in civitate marmoreum tam ſanctiſſimi Poetae ſimulacrum ſuo cum digniſſimo epigrammate laete, jocundeque conſpeximus. Et his demum exactis Veronam venimus alteram, & praeclaram Cenomanae regionis urbem Catulli, Pliniique Secundi inclytis nominibus claram, & aevo utique noſtro apprime Guarini rhetoris Clariſs. perornatam, ubi & inſignia vetuſtatum plurima vidimus, & Arenarum Auguſta ex L. Vitruvio nobiliſſimo Architecto, theatra antiqua,

teſtatur Blondus in Lomb. Videndus Platina in Hiſt. Mantuae.

1 Ludovici nempe, & Caroli &c. Idem Blondus: *Hujuſmodi parentum laudibus* (nempe Jo. Franciſci Gonzagae, & Paulae uxoris) *reſpondentes Ludovicus Marchio, Caroluſque fratres etſi arma cum laude tractant, litteris exornantur, quibus eos, & fratres, & ſorores imbuit vir doctiſſimus, ac omnimoda virtute conſpicuus Feltrenſis Victorinus.*

quia, deinde moenia, portaſque regias, & veterem Abbatiae S. Zenonis Bibliothecam. Inde vero Cenomanos per campos, & Euganeos colles Patavinum ad agrum Zachariam conterraneum neceſſarium noſtrum ſua rura colentem convenimus, ubi poſtquam homines inter agreſtes inculta ſylvarum una, & agrorum culta luſtravimus; alii per dumos pictas quaeritabant avibus aves, alii quidem eſcatis ſub unda hamis variginos laqueare piſces ſua pro voluptate curabant. Nempe animi praeſtantioris alii ad altos per invia luſtra colles orthoceros inſectari cervos, aproſve ſetigeros plerique venabulis, armis, canibuſque percurrunt. Ego ſed enim interea ut non omnes diei horas omni ex parte vacuas amitterem, utque non me meis totum inexpertem curis viderem, dum graeca librorum fragmenta, quae aliqua nuper Italiae ab Inſula Phaeacum advexeram; lectitarem, in eum incidi libellum, quem breviſſimum de vir-

tute

tute conſcripſerat Ariſtoteles ille Phy-loſophorum egregius. At & quum is tam paucis exaraſſe literis conſpectaretur ea de inclyta re, quae tam divinarum, quam humanarum rerum omnium ſumma eſt, ut Latiis non foret ignotus, praedigne Paulo Pergulenſi viro philoſophico optimo transducendum, latineque tranſmittendum curavi, utpote quem virtutum alumnae Philoſophiae cultorem, exornatoremque hominem diligentiſſimum cognovi, a qua qui penitus diſciplina alieni ſunt, Platone auctore moeſtam, & lugubrem vitam agere exploratiſſimum eſt. Exinde me Ferrariam ſecundum per Eridanum contuli novam, pulcherrimamque ex antiquiſſima Adria, ut putamus, Coloniam, ubi Eſtenſem (1) Principem ſe-

1 Nicolaum puta, de quo, ejuſque filiis ita Blondus in Romandiola: *Habuit Ferraria per aetatem noſtram praeſtantiſſimum Principem Nicolaum Eſtenſem, cui ad ſummam gloriam nihil praeter literarum ornamenta defuit, quam felicitatis partem additam vidimus Principi Leonello, quem nuper amiſimus. Et novus Marchio Borſius etſi lit-*

ſerenum , natoſque ſuos illuſtres Leonellum Equitem Caeſareum , Meliaducem , Borſiumque , & affinem eorumdem Salutiarum Marchionem nobiliſſimum (1) Ludovicum comperimus , nec non primarios in aula ſua inſignes , & ornatiſſimos viros Ugutionem magnificum , praeclaroſque geminos Albertos Equites , Pium ſcilicet , & Scaleum vidimus quam jocunde , & utique Venetos , & Florentinos , & Philippi Ducis Angli Legatos Fantinum ſcilicet Michaelem virum patricium, Prodocimum, Comitem quoque Franciſcum Patavinos jureconſultos homines, & praeclaros , Pallantem Strozzium Equitem nobilem , atque Cumanum (2) opt.

Pon-

litterarum ornamento caret , humanitate tamen liberalitate , & prudentia genitorem Nicolaum nobis redolet .

1 Blondus in Lombardia : *Salutia Marchionum ejus cognominis illuſtrium patria , in qua Principem nunc habemus litteris & omnimoda virtute conſpicuum Ludovicum .*

2 Ideſt Comenſem : Nam cum in Cod. legeretur *Cumum* pro *Comum* , hinc pro *Comenſis Cumanus* dicebant , quum ſaltem *Cumenſis* eſſet dicendum .

Pontificem[1], quem poſtea B. M. Sacris Eccleſiae Tuae Cardinibus addidiſti. Qui & me poſtquam humane ſuſceperant compoſita ad VI. Kal. Majas pace principes ipſi nobiliſſimi Venetiarum urbem petentes una ſua cum gazaria conſpicua, & exornatiſſima navi per Padum adverſum & amnem, Foſſas & Clodianas Clodiam venimus exitialem adverſis claſſibus urbem; ac inde Venetiis Henetum praeclariſſimae, mirificaeque in mare Coloniae propinquavimus perovantes Franciſco Foſcaro Duce Sereniſſimo Bucinatorio, ſplendidiſſimoque regio illo ſuo tametſi conſpicuo cum navigio, magnoque & ornatiſſimo civium coetu ſtipato, & ingenti caterva cimbarum ad lares uſque per liquidum omni cum decore, ac ſplendore ornato, ingentique juvenum

1 Gerardum nempe Landrianum Mediolanenſem, qui primo Laudenſis Epiſcopus, mox ad Comenſem Eccleſiam fuit translatus ab Eugenio IV. anno 1437., a quo paulo poſt creatus fuit Presbyter Cardinalis. Conſulendus Ughellius in Epiſcopis Comenſibus, & Laudenſibus.

num pompa honorificentiſſime comitante. Ac inde poſtquam per triduum omnia tantae civitatis veſtigia oculis obverſata perſpeximus, ad ſacram, & ornatiſſimam Leonidei Marci aedem perreximus. Aeneos primum illos, & arte conſpicuos quadrijugales equos Phidiae nobile quidem opus, & inſigne olim in Urbe belligeri Jani ſpecimen Delubri non ſemel, ſed dum placuerat, inſpectare licuit. Secreta vero deinde intus, & delubri penetralia, ſacra nobis relicta monumenta Divum, & pretioſa vidimus auri, atque lapidum, unionumque ingentia, & ſpecioſiſſima gaza. Inter oſtentantes egregia quaecumque, nonnulla precioſa vaſa graecis inſignita litteris Princeps ipſe Franciſcus Franciſco Barbaro, mihique manu manibus, ut lectitaremus, exhibuerat, & maximum denique, ſingulariſſimumque civitatis ampliſſimae ſpectaculum vidimus illud ingens, & admirabile naviſtatium navalium omnigenum rerum fabrum, machinarum-

que copioſiſſimum. Abinde vero patriam repetens Hadriaca radendo littora ſcapha devectus ad Padi faucem adverſis obviantibus euris adlabimur, ubi poſtquam per diem ad fluvii ripam anguſta per tuguria adverſo flatu, imbreque multo deſuper affluente conſcendimus cupiens antiquiſſimae ſolum videre Hadrianae Coloniae, cum pede per aggera Padi, tum demum cava trabe per amnem, & anguſtam fluvii faucem venimus ejusdem ad campos, & rara domorum, recenſitaque pauperrima tecta paucis abitata colonis, pauciſſimiſque exculta civibus. At quantum olim Italiae celebres inter Colonias nobilis Hadria civitas fuiſſet, nomen ab ea noſtro inditum mari ſatis manifeſtum indicat. Nunc adeo certe longinqua vetuſtate deleta eſt, ut nullum hodie tantae civitatis veſtigium appareat. Tantum mutare, & abolere valent edaciſſima illa dierum irreparabilium ſpacia. Conceſſimus inde paucis vetuſtatum literis viſis, & col-

lectis

lectis lapidibus hinc inde, aeneiſque nummis, & antiquiſſimis quibusdam fictilibus vaſis, cui & uni Clemens erat inſcriptum, & tamdem Japige perflante bono venimus Ariminum civitatem Flaminiae haud ignobilem, ubi Sigiſmundo Pandulphi filio Malateſta Principe clariſſimo favitante, & Joanne Marco Phyſico praeclaro, rerumque peritiſſimo viro curante omnia civitatis egregia vidimus, & memoranda, ſed in primis Flamineum celebrem illum Pontem, quem olim tantae urbi Divus Auguſtus, & Tiberius Caeſares dedere, arcumque mirificum arte, quem S. P. Q. R. Divo ipſi Auguſto Coſ. VII. Deſig. VIII. ob viam Flaminiam additam *celeberrimeis Italiae vieis* honorifice dedicarat Q. P. Q. N. A. C. Venimus inde Piſaurum, in qua egregia utique civitate Galeatio juvante Principe, & Baptiſta praeclara illa muliere, & conjuge nobiliſſima ſua, nec non Mathaeo Piſano Phyſico illo doctiſſimo comitante quaeque civitatis ve-

 tuſta

tuſta conſpeximus, & in aula ſex illas de marmore baſes nobilium ex aere ſtatuarum, quas olim ſplendidiſſimi Piſaurienſium, Ariminenſiumque Ordines ſilicum viarum procuratoribus dederant, quarum memoranda epigrammata una cum Ambroſino illo ſuo Equite praeclaro lectitavimus, & noſtris haud indigna mandavimus Commentariis. Et inde Fanum fortunae proximam ſibi civitatem vidimus advenientes, ibique affines . . . . convenimus Boccacium Comitem, filioſque Antonium jureconſultum, Pandulphumque, & Malateſtam nepotem, ac praeclarae indolis adoleſcentes Vincentium, Galeoctumque Thebanum, ſed ante alios Petrum Ugolini viri clariſſimi filium, quibuſcum egregiae civitatis monumenta conſpeximus, & inter nobiliora vetuſta ab Auguſto Caeſare condita moenia L. Turcio Flaminiae, & Piceni (1) Provinciae Correctore curante. Hinc vero Urbinum conceſſimus olim Umbriae regio-

nis

1 Vide Gruterum pag. 165. Num. 2.

nis caput inſigne, ubi Guido Antonius Montisferetri Comes optimus, & illuſtris Princeps, natuſque dilectiſſimus, & ingenuae indolis puer me poſtquam perbenigne ſuſceperant, liberrime ſuum, & omne mihi praeclarum benivolentiae ſtudium declararunt. Nam alia ut omittam, vidimus his curantibus ad ſacram B. Creſcentini aedem bina, & peregregia de marmore epigrammata, quorum alterum decreto Decurionum C. Clodieni Equitis ſtatuae dedicationis gratia ſportulam Decurionibus ipſis, municipibus vero epulas ex urbana plebe diviſas continet, in altero quidem praeclarius in honorem L. Petroni Sabini viri clariſſimi, & Imp. M. Antonino donationis in Germanico bello purae geſtae, nec non vallarium, muraliumve coronarum mentio habetur egregia, quae omnia tum ſua pro dignitate, tum & Principum tantorum, & ſacri ejusdem civitatis Pontificis Antonini [1] Foro-Juliani

 gra-

1 Antonii de S. Vito antea Archidiaconi Aquilejenſis

gratia memoriae noſtris antiquarum rerum Commentariis duximus adnotandum. Exinde vero concedens Anconitanam civitatem tuam, noſtram & dulcem patriam reviſi; nam & tuam merito civitatem dixi, quam & a te bis denos ante annos pro Martino Pontifice Legato digniſſima in parte reſtitutam cognovimus, & quem Trajanus olim optimus, & prudentiſſimus Princeps condiderat portum, tu, Pater Piiſſime, Brincio concive, neceſſarioque noſtro curante Praefecto, meque ratiocinante Quaeſtore ruinam magna ex parte minantem reparaſti, ac magno ſtudio, ſolertia, diligentiaque tua terra, marique omni cum ornatu, cultuque ad priſtinam fere ſui formam, ſplendoremque reſtituiſti. Quamobrem digniſſima tui, meique, & ſuaviſſimi amoris patriae gratia altius aliquid de ea antiquiſſima civitate antiqua ab origine hac in parte repetundum duxi. Eſt enim civitas Ancon illuſtris & praeclara, inſigneque Piceni pro-

vin-

vinciae caput, cui etiam nomen dare pro excellentia meruit, ut Anconitana Marchia nuncuparetur. At & qui eam homines a principio condiderint, quave ex parte venerint non ſatis certum inter noſtros auctores Latinos, Graecoſve compertum habeo nimirum tam longo aevo commentariis non intercedentibus. Vere tamen qui dixerint ex Delo ſacra in Aegaeo, atque nobiliſſima Cycladum inſula Sacerdotes viros ex Dorica regione graecos ea forte tempeſtate praedonibus agitatos altum per Jonium, Illyricum, Adriaticumque transfretantes noſtrum tamdem ad promontorium cymba devectos aedem Divae Veneri, quae ſibi de Caelo benigna fuerat, ante littus in ſcopulo poſtquam dicaverant, initium civitati dediſſe, eique nomen ſitus opportunitate ad recurvi cubiti figuram graeco vocabulo Ancona merito compoſuiſſe. Quos deinde ſecuti ex Lydia, Jonia, Karia, atque Cilicia juvenes complures nobiles noſtra ad haec littora navibus ap-

plicantes, locum poſtquam, illiuſque habilem ſitum & incomparabilem cognoverant, ibi cum deſilientes inſediſſent, incrementum eximium coeptae civitati dediſſe. Nec equidem alii defuere, qui dicerent, Siculos quoſdam antiquiſſimos populos tyrannicam fugientes edacitatem Laeſtrygonum, Cyclopumque Adriaticum littus Italiae perlegentes ad noſtrum ipſum Apennini montis Promontorium Ancona liberam ſibi Coloniam delegiſſe in ſolo fertili, aere ſub aequo, & ſub pede ejusdem Cimerici montis praecelſi, ubi Liburnorum in conſpectu ad portum aquae conſpectabantur, a quo ad Illyriam, Graeciam, Aſiam, & Aegyptum, reliquas & gentium regiones ſaluber, ac facilis navigantibus pateret acceſſus. Hoc enim factum eſt pacto, ne umquam ibi deeſſet pulcherrimae libertatis nomen, ſpecimen, decus, & ornamentum. At enim vero graecos inter aetate noſtra notos auctores comperimus, quique noſtris quotidie verſantur in manibus, ma-

the-

thematicum illum clariſſimum Claudium Ptolemaeum Alexandrinum hac de praeclara civitate trifariam, & egregiam mentionem habere. Poſuerat enim in ſuo de Geographia[1] libro in Europae chorographia ad maritimas Italiae oras Marucinos inter, & Semnonas Ciſalpinos Gallos Anconam Picenorum Provinciae inſignem, primariamque Civitatem in Sinu Illyrico ad ſiniſtrum Italiae littus, & egregium in Adriaco Apennini Montis Promontorio caput habentem ab occidente per longum gradus 36., atque binas quartas: latum vero ab aequinoctiali in arctum gradus 7. de quinquagies, & dimidium cumque ſexto. Ubi vero montes in Italia deſcripſerat, Apenninos primum ad Anconis Promontorium in Adriacum mare vergentes poſuerat. Ubi tandem in fine de dierum altitudine nobilium in Italia Civitatum[2] mentionem habet,

1 Confer. Ptol. verba Lib. 3. Geogr. Cap. 1.
2 Vide eumdem Lib. VIII. Tab. VI.

bet, Anconem decem inter inſignes Italiae Urbe deſcripſit habentem maximam anni diem horarum XV., atque tertiam horae partem, diſtantem ab Alexandria per occiduum hora una, atque binis quartis. Aliam vero ejusdem nominis urbem eo ab auctore toto terrarum orbe ſcriptam comperimus; nam in Cappadociae, nobiliſſimo Regno Leuco-Syren poſita eſt Ancon. Sed quod ad ſuae cumulum claritatis accedit, hoc praecipue dignum commemorare, & peregregium nobis viſum eſt, quod harum decem nobilium, & antiquarum Italiae urbium una haec Civitas Ancon ſub tua Dei vicaria poteſtate ad noſtrum uſque diem unica, & pulchra civium democratica libertate floret. Reliquae vero omnes, Romam ſemper excipio, aut deletae penitus, aut tyrannica ditione ſubactae ſerviendo moeſtam, & lugubrem vitam agere exploratiſſimum eſt. Clitomachus vero multum ante ſuis [1] in commenta-

riis

1 Haec impoſtorem redolent.

riis haec de Ancone ſcripta reliquit, ut & latine habetur ex Lino auctore praeclaro. *Fides primum Anconis lapidem cemento preſſit divis manibus ſuis in loco Paratantino ad laevam pacati littoris ſemeſtribus decem, & quinquaginta ante Pergamorum flammas*. Domeſticos praeterea auctores, qui celebre hujus noſtrae civitatis nomen commemorant, Sanctitatem Tuam quoque percepiſſe, lectitaſſeque putavimus. Namque Tibullum (1) poetam haud ignobilem ſcripſiſſe cognovimus de Ancone haec ſua per elegiaca verba vatiſona:

Fides fixa tuo ſancto de nomine dixti,
Quae tumidos illyris fluctus depelleret Ancon.

Lucanum vero Cordubenſem dum in cauſſa belli civilis inſignes ad utrumque Italiae littus deſcriberet urbes, dixiſſe perlegimus.

Hinc Tyrrhena vado frangentes aequora Piſae,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

Ju-

1 Haec numquam ſcripſit Tibullus.

Juvenalem quidem [1] Satyricum dixiſſe noviſti :

Ante domum Veneris , quam Dorica ſuſtinet Ancon .

Quid memorem Q. deinde Curtium latinum hiſtoricum quidem nobilem , quem de Ancone haec in Trajanum Caeſarem ſcripſiſſe percepimus. *Trajanus igitur Imperator per aequoris vada venit in civitatem , & in ripam cephalinam Thetidis curvae , ubi de ſe memoriam fecit ſpectaculum grande . Poſtea vero per colliſeptam Picenum , & Alpibus Umbriam clauſam in urbem profectus eſt .* Hujuſce quidem rei nobile teſtimonium in hodiernum exſtat inſignem apud ejusdem civitatis portum marmoreus , & mirabilis arcus , quem deſuper inclytus olim ille S. P. Q. R. huic optimo Principi , & eiusdem celeberrimi portus conditori auream equeſtrem ſtatuam conſpicuas inter Divae Martianae ſororis , Plotinaeque jocundiſſimae conjugis imagines miro quidem architectoris opere dicarat hoc no-

1 Sat. IV. verſ. 40.

nobiliſſimo ſuo teſtante aureis litteris epigrammate.

IMP. CAES. DIVI NERVAE F. NERVAE TRAIANO

OPT. AVG. GERMANIC. DACICO PONT. MAX.

TR. POT. XVIIII. IMP. XI. COS. VI. P. P. PROVI-

DENTISS. PRINCIPI S. P. Q. R: QVOD ACCES-

SUM ITALIAE HOC ETIAM ADDITO EX PECVNIA

SVA PORTV TVTIOREM NAVIGANTIBVS

REDDIDERIT.

P
O — Divae
R — Martianae
Plotinae — Aug.
Aug. T — Soro-
V — ri Aug.
Conjug. S
A
Aug. N
C
O
N
I
S

Ipſe

Ipſe etiam Princeps inclytus auream ejusdem ſtatuae, atque praeclaram imaginem huic tam egregiae civitati, civibuſque omne per aevum honorabile ſignum geſtare regia liberalitate donavit. Eiuſce vero ſplendentem iconis effigiem per publica noſtrae civitatis loca, purpureaque Praetoriana vexilla ſaepe per Latium, & Auſonias urbes eniteſcere non dubito. Habet enim praeterea noſtra haec civitas Ancon ornamenta, ut ſaepe vidiſti, alia quamplura. Sed inter potiora antiqua, atque nobilia undique ex cocto latere moenia, maritimum ad frontem littus, treſque circumdantes ripales, & aereas arces, portas deinde regias, turres innumeras, & praecelſas, nec non ſacra ſuperis ornata, atque ſpecioſa delubra, alta quoque magiſtratuum Praetoria, civiumque palatia & conſpicuas aedes, marmoreos atque arcus, & geſtarum rerum monumenta, ſcaenas, columnas, ſtatuarumque fragmenta, baſes, epigrammata, fontes, & aquaeductus. Quin & Arena-

rum

rum ingentia antiquiſſimae, & Numidicae architecturae, loca praeeminentia, urbis amphitheatra magnum indicium ſplendoris primaevi tam praeclarae civitatis, ac familiae reverendiſſimae vetuſtatis. Etenim ut finem demum faciamus, ne quidem hoc loco praeteream disjectas olim tridente a civibus alma pro libertate Cataldeae altiſſimae arcis moles, & machinarum vi avulſa ripis per urbem, & ariete crebro, muralive concita tormento ingentia, atque immania ſaxa. Sed & qui ſua memorem antiqua eadem pro libertate terra, marique geſta, & quae a principio, & ab auctoribus aliis praeſcripta graecis, quum nuper latine ex Leonardo Aretino noſtro perlegamus in eo bello, quod Beliſarius, & Narſes Iuſtiniani Duces in Gothos geſſerunt, circa eam urbem VII., & LXX. navium claſſe inſigniter pugnatum eſſe, ex qua demum cives ſuperiores oppidum liberum, incolumeque ſervaſſe in melius, & auxiſſe. Vidiſti deinde exoptabilius Pater Optime,

me, politicam illam civium modeſtiam, & honeſtatem, quietem, pacem, unionem, concordiam, humanitatem, religionem, placidamque, & democraticam libertatem, nec non pietatem, devotionem, fidem, & tuam erga Beatam, & ineffabilem Majeſtatem inſuperabilem obſervantiam, & integritatem. Quae omnia clementiam, & affectionem tuam ad eam ipſam civitatem noſtram optime diligendam, amandamque cognovimus allexiſſe, tuamque non parvam virtutis magnitudinem excitaſſe, ex quo qualia tunc, & poſtea a ſummo Sedis apice, quantave nobis largita immortalia beneficia ſint, longum eſſet hac in parte recenſere, nec opis noſtrae eſſet pro his Sanctitati Tuae dignas quodammodo grates rependere, ſed ex alto quicumque pios humani generis actus, mentem, caritatem, fidemque reſpectat, praemia tibi digna, atque benemerita ferat. Hinc ego rei noſtrae gratia, & magno utique, & innato viſendi orbis deſiderio primum

Ita-

Italiae poſthabitis urbibus Aegyptum petens, & Memphiticam Babylona navim Benevenuto Anconitano Scoctigolo ductitante praefecto conſcendi, & noſtrum tandem per Adriaticum Illyricumque, & altum per Ionium Ceraunia promontoria bonis euris tranſfretantes Liburneis, Dalmaticiſque, nec non Epiri Phaeacibus, Laertiaque per aequora, Odyſſeave Cephaloneis, Zacyntheiſque viſis, & abſconditis inſulis Cretam magni Iovis Inſulam ſuperavimus, & inde Lybicum per immenſum Alexandriam denique nobiliſſimam Aegypti venimus urbem, ubi primum antiqui Phari praecelſi veſtigia vidimus, & eximiae urbis moenia, portaſque ingentes, & vetuſtatum egregia plurima extra, intuſque conſpeximus. Sed inter potiora ad ipſa Ptolemaeja regia immanem illum numidicum olim a Philadelpho e Thebis advectum obeliſcum vidimus, & extra civitatis muros pipeream prope portam vidimus maximam illam columnam, quam in-

certum vulgus hodie Pompejanam appellat, & nos verius Alexandricam Regis, quam Dinocratem nobilem architectum eximiam per baſim antiquo ex epigrammate novimus erexiſſe. Equidem inde Icaream ampliſſimam civitatem petens amoenam per Trajanam Nilei fluvii foſſam barbaram, geruntamque cymbam amplum ad Nilum venimus, & adverſo novenos per dies amne ſuperato Regiam illam magnam Soltanei Principis venimus. Sed quis nam diceret quam ingentem, domorum multitudine confertam, populoſam, & barbarica omnigenum ope copioſiſſimam vidimus urbem, immaniaque, & lapidum perornata foedae illius, & temeratae Deûm opinionis delubra? Sed quid memorem noſtrae ob incuriam gentis dedecus pendentia alto in veſtibulo templi Cyprii Regis pientiſſimi Jani ſpolia, inſignem galeam, clypeumque, quod & forte ſaepius meminiſſe juvabit? Ego ſed enim poſtquam omnia tantae civitatis faſtigia vidi, & ſua quaeque ani-

ma-

malia peregrina conſpexi Dromedarios, Zozaphos, & immanes elephantum belluas, nec non antea per Nilum horrificos illos anguigenos crocodilos, tandem & quod magis optabam, & cuius gratia venimus, & tantos tranavimus amnes, ut Pyramidum miracula Memphis aſpicerem, Saim Hiſpano interprete ducente regio ad metuendam me tanti Regis praeſentiam contuli, qui quum meum tam eximiae rei deſiderium percepiſſet, meam haud ſpreverat curioſam condicionem. Quin & eo jubente, ipſoque Saim interprete percurante intumeſcentes ea tempeſtate Nili difficultates ſuperavimus, & ad Pyramides ipſas nonis Septembris venimus, quarum cum procul admirabilem operis magnitudinem adſpexiſſem, vetuſta omnia prae his praetermittenda eſſe putavi. Nam ita ingentes, & mirifico architectorum opere conſpicuas vidimus lapidum moles, ut vel tantum humani generis opus nuſquam terris editum crederem, quum & a ſolo bina fere

ſtadia latitudinis quaelibet ampliſſimae parietis facies habebat, tantaeque altitudinis X, & ipſos parietes ad ſummum ſui verticem pyramidalem in figuram vidimus aſcendentes, quarumque ad maximam antiquiſſimum Phoenicibus caracteribus epigramma conſpeximus, ignotum noſtra aetate hominibus puto ob longinquam aevi vetuſtatem, & magnarum, & antiquiſſimarum artium imperitiam, & deſuetudinem, quod & tamen excepimus ut admirabile, ac noſtris praedigne adjecimus commentariis, nec non primum exemplar Florentiam noſtro Nicolao Niccolo viro in primis harum curioſiſſimo rerum miſimus, & alterum poſtea ſimile ad hanc utique florentiſſimam Tuſcorum urbem.

Beatitudinis T. Deditiſs.
KYRIACUS ANCONITANUS.

EPI-

EPISTOLA I.

PATRI IN CHRISTO VENERABILISSIMO

D. JOANNI RICINATI

Raguſeae Metropolitanae Eccleſiae Pontifici B. M. KYRIACUS ANCONITANUS devotus Servus ſel.

De Ricineti conditore, ac de utilitate veterum monumentorum.

IMP. CAESARI . L. VERI. AVG. FIL. DIVI . PII NEP.
DIVI . HADRIANI . PRON. DIVI . TRAJANI .
PARTH. ABNEP. DIVI . NERVAE . ADNEPOTI . L.
SEPTIMIO. SEVERO. PIO. PERTINACI. AVGVSTO.
ARABICO . ADIABENICO . PARTHICO . MAXIMO
P. M. TRIBVNIC. POTEST. XIII. IMP. XI.
COSS. III. P. P. COLONIA . HELVIA . RICINA
CONDITORI . SUO .

EPigramma hoc praeclarum ex me apud Maceretum exacta tempeſtate compertum eam ob rem hodie venerationi tuae hoc loco reponen-

dum delegi, venerandiſſime Praeſul, ut ex eo perſacile videas, inſignem illum pietate Principem Severum tuarum decus, & ſpecimen legum antiquam illam in Piceno Coloniam condidiſſe, quae olim in Provincia egregiae illi patriae civitati tuae non longe abs ſe Oenotrio in colle longo murorum ordine, noſtrum & prope Apennini montis promontorium nomen, & primaevam originem dediſſe percipitur. Qua quidem in re ſane poteris intelligere, vir diligentiſſime, vos quoque praeclaros novae ejusdem coloniae cineres, non quemadmodum diu jam incerto nomine conſueſtis, undique vocitari Recanatenſes, quin immo vos rectius Ricinates nuncupari debere. E quo patet aperte, digniſſime Pater, nos non modo abolita virorum inſignia quandoque ab inferis ſuſcitare, quin & civitatum utique nomina arte quippe noſtra ab orco in lucem revocare poſſe. O magnam vim artis noſtrae, ac penitus divinam! Siquidem dum vivimus, quae

diu

diu vivis viva, & praeclara ſuere, & longi temporis labe, longaque ſemivivûm injuria obſtruſa penitus, & defuncta jacebant, ex ea demum arte diva iterum vivos inter homines in lucem ab orco revocata vivent feliciſſima temporis reparatione. Sed enim inter Liguras nondum exacto biennio apud Vercellas antiquam ad Apenninos montes, & olim nobilem civitatem, & de qua Hieronymus ſenior ille noſter ſuis epiſtolis in ea de ſepties percuſſa virgine particula mentionem habet, dum vetuſtis in ſacris aedibus noſtro de more aliquid verendae aeternitatis indagare coepiſſem, ſacerdoti cuidam ignaro, quaenam mea ars eſſet interroganti ex tempore equidem reſpondi, mortuos quandoque ab Inferis ſuſcitare Pythia illa inter vaticinia didici. Et haec ubi dicta, quum ibidem vulgarem, incertum, obſtupeſcentemque reliquiſſem, artem vero meam haud relinquendam putavi. Vale

EPISTOLA II.

AD GEORGIUM BEGNUM JADERTINUM.

Virum doctum & amicum ſuum primarios inter competundiſſimum ex proximo Corcyrae Inſulae ſcopulo religioſo.

De itinere ſuo ex Corcyra ad Dalmatiae Promontorium.

SCripſi ad te, vir optume Georgi, ex Corcyra caerulea inſula, & antiquiſſima cervorum ſede eodem, quo ad eam venimus, die. Sed continuo obſiſtente nobis adverſo, & infeſtiſſimis fluctibus crebeſcente euro, in ea per triduum inviti conſedimus. Quarto ſed enim die, in conſpectuque Inſulae Promontorium Dalmatiae pauperrimum Cerere, Baccho ſed opulentiſſimnm remorum vi navigavimus. In quo & ad binum mora-

ti

tì diem taedio tandem feſſi diverſa in ſalo ſaxa, & loca perinculta luſtravimus. Demum pridie Kalendas Decembres ſcopulum meliorem adivimus. Ibi primum aedem B. Virgini ſacram vidimus, in qua non pauci religioſiſſimi viri caſtiſſimum Seraphici Ordinem ſervant. Aquis cum ibidem ad primam diei horam adlaberemur, ſolemnem Andreae feliciſſimi Apoſtoli diem celebratam audivimus. Sed ut non me meis totum inexpertem curis viderem, hoc ad porticum aedis in angulo clauſtri, atque rotundiſſimo lapide epigramma (1) optumis inſculptum litteris inveni, & hoc amicitiae tuae loco reſcribendum curavi. Tu vale, & Barnabam noſtrum φιλόθεον δι' ὄλωνα ἄνδρα, ac alios amiciſſimos, ut mos, ex me ſalutatum ibis. E praelibato religioſo ſcopulo Kal. Decembris 1435.

KYRIACUS *ubique tuus*.

III.

1 Extat in Epiſtola, quae ſequitur.

EPISTOLA III.

KYRIACUS FRANCISCO

Equiti, Craſſoque ſalutem.

De itinere ſuo ex Jadera uſque ad Acarnaniam.

EX Jadera diebus exactis, viri amiciſſimi, binas ad te, Franciſce, litteras dedi. Nunc ſed enim vobis ambobus imprimis cariſſimis de reliquo noſtro hucuſque itinere aliqua ſolatii loco intermiſcendo dicam. Linquimus Jaderae Portum III. Kalen: Decembres Veneria quadam biremi, & dum noſtrum ad iter per Illyricum navigaremus, obviante euro ad pridie Kal: Decembres ſcopulum ad quemdam Corcorae Dalmaticae Inſulae proximum venimus, ubi primum aedem Beatae Virgini ſacram vidimus, in qua viri religioſi non pau-

ci caſtiſſimum Seraphici Ordinem ſervant. Aquis cum ibidem ad primam diei horam adlaberemur, ſolemnem Andreae Apoſtoli feliciſſimam diem celebratam audivimus. Sed ut non me meis totum & inexpertem curis viderem, hoc ad porticum Templi in angulo clauſtri, atque ornatiſſimo lapide epigramma vetuſtiſſimis inſcultum litteris inveni.

D. M.
VRSINVS, ET EVTICIA
PARENTES INFELICES
VRSINO FILIO PIENTISSIMO
POS. ANN. XXV.

Id enim ob celeberrimum nomen praeclarae Cardinalis noſtri domus, quem potiſſimum meo pro numine veneror, non aſpernendum putavi. At enim poſt aliquot dies quieſcente ponto exivimus. Inde ad VII. Idus Decembres, quo die dum noſtrum ad iter remorum vi per aequora veheremur, Juleam prope faucem quaternas Vene-

netum onerarias triremes e Syria remeantes vidimus diverſas aromatum ſpecies afferentes. Inde Catharum, Ulciniumque venimus, & tandem amiſſo Dyrrachio XII. Kal. Januarias Chimerium ſuperavimus, quod nobile apud Epirum Neptuni Promontorium veſtibulum ad Illyrici ſinus fauces nautae Linguam vocant. Sed iterum in nos euro tumeſcente adverſo proximum ad quemdam proporticulum ſervatam ex undis biremem occulimus. Hic primum nautae adducta e ſylvis materie ignem e ſilicibus excitant. Tum vero generoſus ille Venerius vir Thomas praefectus noſter diverſa per cynegeſia, aliaque ſuos diſcreverat juvenes. Nam alii per dumos pictas quaeritant avibus aves, alii quidem eſcatis ſub unda hamis varigenos laqueare piſces amabant. Sed animi praeſtantioris alii ad altos per invia luſtra montes orthoceros inſectari cervos plerique venabulis, armis, canibuſque cucurrunt, qui primum favente Delia cervum praeſtanti corpo-

re

re a cane quodam indigena nuper agitatum videre, quem poſtquam baliſtarum, arcuumque ſagittis, & haſtilibus undique convenerant, ad extremam denique Promontorii rupem cervum aeripedem compulere, qui deſperata terrarum undique fuga ferox tandem ſe magnum per Jonium credidit. Sed haud mora e noſtris duo ardentiores animi juvenes alter Siculus quidam rubeus ex Catina, alter vero Liburneus ex Jadera exutis illico veſtibus in undas & ipſi corruunt, & natantem feram ingentibus viribus, atque virtutis robore ſuperarunt, & captam denique remenſo gurgite ad littus exanimem vulneribus belluam ductitarunt, & protinus tergoribus exutum, & in partes diviſum corpus ad puppim caputque, & viſcera ducunt, dominumque praeterea donarunt. Latrantem interea praedae indicem angelum Deae collo revinctum duxerat Nicophorus, qui Macedonicus nobilis adoleſcens fidus domini Architriclinus erat. Alia vero ex parte

te alter cognomine Kojas, quem aera per liquidum raptaverat aſtor, expreta, quam antea coeperat, aſperrima roſtro cornice, magnum & longipedem obtulit. At enim piſcator ille Bovodes pro piſcibus varias lapigenas; conchas detulit in medium. Tum praeſtans, & magnanimus ille vir Thomas laudatos a ſe juvenes purpurei Dei laetitiae ſpumante patera complet. Inde rapto quam breviter ſomno, vocatiſque cujuſque noſtrum nomine in vota coelicolis de quarta vigilia omni jam reſidente flatu linquimus Linguae porticulum, & noſtrum per iter Orientem verſus Chimeri montis littora radimus. Inde per noctem Caſſiopepolim Corcyrae Inſulae civitatem vetuſtate dirutam praeterivimus, atque ſponte Corcyrã civitatem ipſam, quam peſtifero morbo laborantem audivimus, longe praeterlinquendam curavimus, & VII. Kal. Januarias Bothrotum antiquam in Epiro Trojani Heleni urbem venimus, ibique natalem humanati Jovis diem, quoniam apud

Caſ-

Caſſiopen, ut optavimus, colere ad ſacram Almae Virginis aedem nequivimus, nautico more celebravimus. Provehimur inde remis, & noſtrum ad iter die, noctuque placidi Neptuni liquidum ſulcando campum Dodonaea ſecus littora Bargam, Phanarium Arnatiumque vidimus, & ad quintum denique Kalendas Januarii diem Dodonaeam ipſam venimus magnam, & nobiliſſimam Sylvam, ubi inſignem prope Nicopolim vetuſtiſſimam civitatem, & antiquiſſima procul vidimus magni veſtigia Jovis. Poſtero quidem die prope Arachthi fluvii oſtia amoeno ſuperato remis ad IX. miliaria amne arboribus praetexti variis, varioque volucrum cantu, piſciumque ſaltu laetati, nec minus ea praeda, quam ductabat a rupibus aſtor, Acarnaniam tamdem Arachtheam civitatem ipſam in ripa, quam tanto petivimus curſu, convenimus optimo juvante Jove. Ubi poſtquam conſedimus, primarios inter quam primum vidimus ſpendidiſſimum ju-

juvenem Karolum praeclarae Neapolitanae Domus Tocchi generoſiſſimam prolem, & inclytum Epirotarum, atque Sereniſſimum Regem, qui Thomam imprimis affinem, meque quanta hodie humanitate ſuſcepit hiſce non modo litteris *ὀυδ᾽ ἐι᾽ μο δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ σόματ᾽ εἶεν* plene ſatis mehercule dicere quiviſſem. Sed poſtquam magnam perambulavimus urbem, vidimus Acarnaniae vetuſtiſſimae civitatis egregias architectorum operibus portas, ac ingentia magnis, immanibuſque congeſta lapidibus moenia, ſtatuaſque arte conſpicuas, & allatura vobis quinque nobiliſſima atticis litteris epigrammata. Sed jam vos valere opto, & tantum, viri ſuaviſſimi, vobis noſtrae de navigationis curſu velut inter jocandum dixi. De novis vero nullumaliqua ex parte Orientis motum audivimus. Vos etiam amicos ex more ſalutetis rogo. Sed inter primarios te, Franciſce, ſpectabilem ſocerum tuum,

te-

teque, Craſſe, Simonem optimum didaſcalum noſtrum, atque Nicolaum Juriſconſultiſſimum virum. Ex Acarnania Urbe, eo, quo ad eam venimus, die IV. Kal. Januarii 1435.

EPISTOLA IV.

KYRIACUS GEORGIO RAGNAROLIO PISAURENSI.

Inclyti Epirotarum Regis Secretario.

De itinere ſuo ex Acarnania ad Aſtacora, & de viſis ibi monumentis.

HEri, quo a te deceſſimus, quando cum cauda Phoebus caeli medium orbem conſcenderat, Aſtacora, quam incolae rogum vocant, incolumes venimus juvante Deo. Ibi nam primum regiis oblatis literis Baſilius optimus oppidanus Praefectus templi, ac cuſtos ille monachus φιλοθεος quanta nos charitate, hoſpitalitateque ſuſceperit, Proſpero tuo dilecto filio referente cognoveris. Vidimus igitur in primis ad ſacram Lucae Evangeliſtae ſanctiſſimam aedem ſacratiſſimum ab eo mortalibus nobis in ſolum re-

lictum incorruptibile corpus, atque Cri . . . Antiochenae Eccleſiae Praesbiteris ſacrarum facundiae literarum ſanctum, & incorruptum pedem, ſacrumque Annae matris almae Virginis caput. Sed poſtquam monumenta veterum conſpectare placuerat, vidimus oppidana circum vetuſtiſſima moenia lapidibus mira magnitudine, & diverſa architectorum arte conſpicua. Sed de his plura charus filius, qui ad te hodie Petro comitante famulo remeat, egoque cava trabe per amnem ad Dodonaeum Jovem, Nicopolimque vado, & inde ad te me ſtatim converſurum ſcias optimo volente Jove. Vale, & Karoli Regiae majeſtati me percommiſſum exhibe, ac praeſtan-, tiſſimo Thomae noſtro. Tu interim vir amiciſſime, rem meam curabis. Ex arce Regia 3. Idus Januarii 1436.

EPISTOLA V.

KARULO INCLYTO

Epirotarum Regi Kyriacus Anconitanus.

De ſuo itinere ex Aſtacore ad Dodonaeum Orionatium.

HOdie XIII. Kal. Juniarum die per nobiles, & vetuſtate collapſos Nicopolitanae civitatis aquaeductus Dodonaeum Orionatium venimus juvante Deo, ubi Turnum ηρωα filiae ſuae nuptias celebrantem inveni, bonoque pro noſtri itineris ave. Turnus enim ipſe, ſibi poſtquam majeſtatis tuae litteras detuli, jucundo me vultu, animoque ſuſcepit. Praetera ut aliquid Celſitudini tuae nunc ſolatii loco dicam, ita me bonis avibus ad te hac in tempeſtate contuli, ut omnia feliciora mihi, velque ad libitum ſecundarent. Nam alia ut omit-

omittam, trifariam te juvante Acherontem tranavimus amnem, & ut de noviſſimis dicam, dum Georgium Piſaurenſem egregium oratorem tuum ex Leucate nuper navigaturum peterem, ad v. idus Maii ex Aſtacore Oceano ſubmerſo Phoebo navim per Acherontis ripam conſcendi, & illico juſſeram nautam me quamprimum per flumen tranſvectare. Coeperat ille per undam medias inter ſylvas iter Luna ſub incerta, & ubi Jupiter Coelum nubibus obtexerat umbroſis, & atra jam nox terras fuſcis amplecteretur alis, omnemque omnibus colorem rebus abſtulerat, inde me ſopor habuit, & Karoneus ille ſquallentiſſimus nauta cavam trabem, qua me per amnem ſubvectabat, ad arborem alligavit, & navigationem ad diem traxerat, melioremque, & ſecuriorem invenimus. Igitur Leucatae adhuc morante apud Actium nobiliſſimam Civitatem exoptatum Georgium noſtrum, quocum exacta re feliciter, ad tuam regiam ſtatim, me remanente,

vidiſti. Te quam bene, & meliorem valere deſidero. Ex Orionatio eo, quo ad eum venimus, ſupra jam dicto die 1436.

EPI-

EPISTOLA III.

KYRIACUS ANCONITANUS

S. D. Danieli Sacerdoti optumo, & amico dulciſſimo ſuo.

Memnonem ſe vidiſſe ſcribit, ac Lacedaemona eſſe profecturum.

MEmnonem vidi magnificum, & amiciſſimum noſtrũ non ubi Spartanae, ut putavimus, ſed ad claros Alphaei fluminis fontes, colleſque inter invia luſtra ad XV. Kal. Octobrias inveni. Ubi ad eum agreſtes ex venatu viri undique convenerant, alii orthocerum cervum, alii vero ingentes afferentes urſam, nec non varigenos alii ab ipſo Alphaei gurgite piſces adtulerant. Ipſe, qui me primum lubentiſſime vidit, tuaſque litteras, & in Joannem fecit dona, perjucunde ſuſcepit. Optat enim inſuper tuae

iterum optumae diſciplinae filium ipſum committere, quae ut faciat, plura noſtra ſibi ſuaſere verba. Tu interim vir ſuaviſſime vale, & Jannectum puerum omnimode percommiſſum habeto. Ex Praefecturae Memnonis prefati rure χερπινιας ſub gelido Phœbeae lampadis lumine ſubacto ſupra jam dicto die. Ego quidem Memnonis ductu Lacedaemona pergam, & interim Muſacchum Agogitem remitto, per quem & pellem Cherpinidis urſae, ut ipſam ab aliquo hujus rei artifice curare facias. Iterum vale, & cedulam hic alligatam B. Marcello viro nobili, & amiciſſimo noſtro reddendam curabis.

EPI-

EPISTOLA VII.

AD FRANCISCUM SCALAMONTIUM

Equitem Clariſſimum.

Se bellorum hiſtoriam ſcripturum pollicetur, ſtudiiſque ſacris operam deinceps navaturum.

POſtquam me huic civitatis noſtrae Sexviratus Ordini deſignatum, ipſum & gerentem magiſtratum vidiſti, optume Franciſce, binas mihi tuas, & peregregias dediſti epiſtolares omnes, quarum in altera me ampliſſimorum Venetûm, & viperei clariſſimi Inſubrium Ducis inclyta geſta conſcribere ſumma cum ratione excitaſti, in altera vos pie magis, & ſalubrius religione ſacros almae, & orthodoxae fidei codices gentilitate poſthabita colere, ac magno ſtudio frequentius lectitare immenſa cum dilectione, & charitate meum

meum allicere animum conatus es. O eximiam ergo pietatem, affectionem, benivolentiam tuam, quod non modo hominem bonum me tuae deditiſſimum amicitiae habere delegiſti, ſed optimum, nempe religioſum Divûm, atque beatum, & inſignium imitatorem virorum, atque ſacrorum efficere voluiſti. Praeclariſſimum quippe primum opus, ſed impar longe facultatis meae. Viſnam me Athenienſem Thucydidem, Halicarnaſſeum Herodotum, Theophraſtum, Eratoſthenem, Ariſtobolum, Appianum, Arrianumque graeco aequare facundiſſimo hiſtoriarum eloquio? An Latino e noſtris Varronem illum priſcum, Patavinum Livium, Criſpumque Salluſtium aemulari, aut ipſum in Commentariis Divum Caium Caeſarem pertentare me audentem conſpicere? Verum enim non una in re mihi ineffabile tuum praeclariſſimae benivolentiae ſtudium declaraſti, & mea quamvis parva, majora longe extollere decreviſti. Cui quidem immenſae

affe-

affectioni tuae neſcio quas umquam meritas poſſim, aut dignas perſolvere grates, vel quo ſatis valeam ore mirabile tuum ingenium, & egregiam in dicendo facundiam laudare. Sed dicam tua per haec ornatiſſima dicta, ut de facundiſſimo Neſtore divinus canebat Homerus: *Τȣ ϰ αϖο γλωσσης μελιτος γλυκιων ρεεν αυδη.* Enim vero ſi quod avido mihi noſtra haec deterior aetas noſtro ingenio, ſtudio, induſtriave in dicendo, ſcribendoque ſubminiſtravit ..... quidem, & inteſtina noſtra deteſtanda litigia. Sed triumphos habitura in hoſtes barbaros bella conſcribere, ut jamdiu optarim, & tibi noſtra in regia praeſcripſerim Naumachia, animo magis pleno, ampliorive calamo, Jove annuente, curabo. Secundum vero ſacricolendiſſimum, religioſumque munus amplecti ut & tibi morem gererem, & perennem ob illam abs te mihi perpollicitam felicitatem nullo interluctante medio mea pro facultate conabor. Nec unquam vero penitus veterum

veneranda gentilium diſciplina, aucto-ritateque neglecta optima ſemper pietate ſacros Tetrazygorum codices, ac beatos propter plurimum omnes graecorum, latinorumque Theophoros ſumma cum animi jocunditate ſequar. Vale ex Ancone XV. Kal. Octobrias 1437. Ex publica Anconitanorum Sexviratus Aula.

EPISTOLA VIII.

AD P. IN CHRISTO REVERENDISSIMUM

LUDOVICUM OPTIMUM

Aquilejenſium Patriarcham Kyriacus Anconitanus.

***
**

Ludovico Scarampo gratulatur, quod ad Patriarchatum Aquilejenſem evectus fuerit.

HOdie quam laeto nuncio percepimus, Reverendiſſime Pater, Eugenium Pontificem N. III. viginti novos Cardines ſacris, & veteribus Eccleſiae Cardinibus addidiſſe, quos poſtquam ordine perlegimus, omnia ex Optimi, Maximique Pontificis optima providentia peracta cognovimus, cum te & aliis pleriſque ſuis charioribus quidem & praedignis caute ad decentiorem aliam poſthabitis diem ex omnium fidelium regionibus & Regnis optimos quoſcumque noverat prae-

di-

dignos, & ſapientiſſimos viros delegit. Nam ex ampliſſima Italica regione benemeritos quinque, ex Gallico vero nobiliſſimo Regno quatuor, ex Anglia, Albionave Britannica Inſula unum, ex Hiſpana Caſtilia unum, ex Portu autem Galliae unum, ex Apollonia vero unum, ex Panonia unum, ex Germanico quidem Regno potentiſſimo unum, & e graeca demum exſterna, egregiaque natione laudatiſſime quoque duos, & peregregie dignos delegiſſe percepimus, unum ſcilicet ex Europae Sarmatia, quae nunc Ruſſia dicitur, egregium Metropoliten, alterum vero Beſſarionem illum doctiſſimum Cappadocem, nec non digniſſimum Nicenae Metropolitanae Eccleſiae Pontificem. De tua denique interim e Florentina Sede ad Aquilejanum Patriarchatum promotione digniſſima, dum ad clariorem dignitatis gradum te ſemper attollentem conſpicio, in his tuae claritati pro cana illa mea in te fide, almaque veſtali charitate gratulor. Etenim ſi te

tua ſemper modeſtia mereri potius, quam appetere dignitatem cognoverim, prudentiſſime tamen Pontifex te tali Eccleſiae Antiſtitem deſignavit; qui cum te dudum magnarum, & vetuſtarum rerum amatorem, cultoremque cognoverat, ad antiquiſſimam, nobiliſſimamque olim Italiae urbem Aquilejam, Carniaeque Provinciae Metropolim deputarat. Nam ſi quando aetate noſtra illam Optimus ille Deûm Pater per ſacerdotem quempiam reſtitutam annuerit, per te unum reſtituendam opinor, qui te tamdju inſigniter, & in dies maximis in rebus Eccleſiae provide, conſtanter, aequiter, pie, magnanimiterque geſſiſti. Nempe ut quem hac in re Principem imitandum videas, latinam hanc inſcriptionem ex me ex eadem ipſa civitate alias inter exacta tempeſtate compertam hiſce Reverendiſſimae P. T. reſcribendam delegi. Valere te quamdiu feliciorem opto. Ex Ancone VIII. Kalendas Januarias 1439.

Imp.

IMP. CAES. INVICTVS AVG.
AQVILIENSIVM RESTITVTOR, ET CONDITOR
VIAM QVOQVE GEMINAM A PORTA
VSQVE AD PONTEM PER TYRONES JUVENTVT.
NOVAE ITALICAE SVAE DELECTVS
POSTERIOR LONGI TEMPORIS
LABE CORRVPTAM MVNIVIT, AC RESTITVIT.

FINIS.

93-B13168